

Hofpredikantens

* * * **Minnen.**

Ur en gammal Stockholmsk själasörjares
anteckningar.

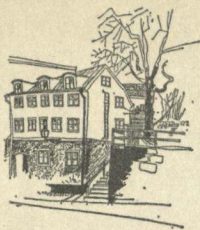

STOCKHOLM
P. A. HULDBERGS BOKFÖRLAGS-AKTIEBOLAG.

Pris: 1 krona 25 öre.

P.H.

P. A. FOGELSTRÖM

PAF/4943 20.3 Wenström, C.E

Hofpredikantens

 Minnen.

(Carl Edm. Wenström)

Ur en gammal Stockholmsk själasörjares
anteckningar.

STOCKHOLM
P. A. HULDBERGS BOKFÖRLAGS-AKTIEBOLAG.

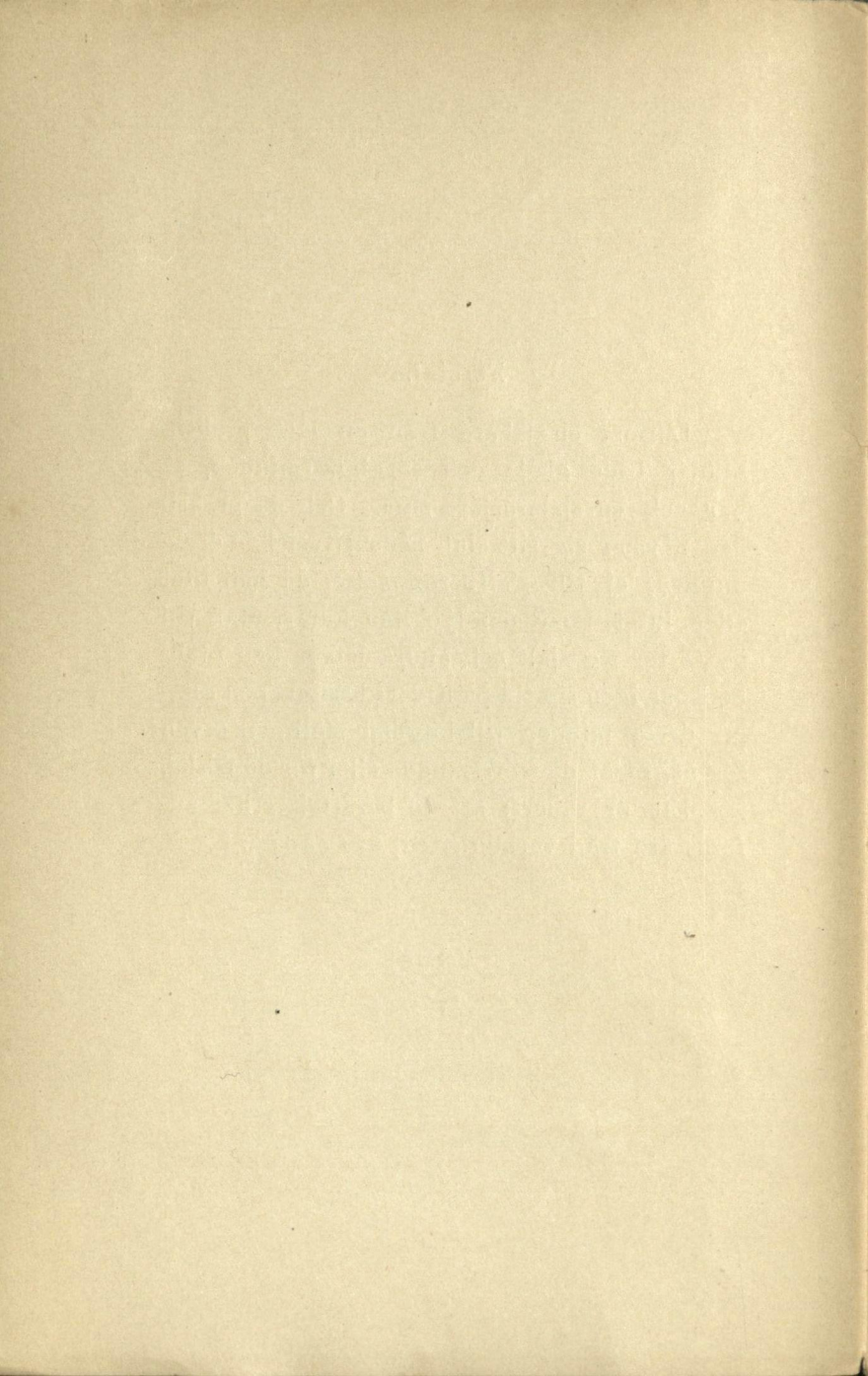
NORRKÖPING 1899.
JOHAN JÖNSENS BOKTRYCKERIAKTIEBOLAG.
(f. d. M. W. Wallberg & C:o Boktryckeri.)

Företal.

Liksom en läkare från en lång praktik samlar både glada och sorgliga minnen, så har ock en själasörjare sina. Och då praktiken närmar sig sitt slut, nedskrifver han dessa minnen, ej till själfberömmelse, då han litet eller intet talar om lyckliga kurer, utan till nytta för sig själf och andra lefver han i tanken om igen sin tid på lifvets lasarett och samlar dessa minnen till hugnad möjligen äfven för några af de tillfrisknade eller för de friska.

Ett är säkert: att de berättelser här anföras äro från verkligheten, äro sanna.

Gymnasii- och studentminnen.

1. Gymnasiilifvet.

I september månad 1827 intogs jag på kungl. gymnasium i staden Vesterås, ett läroverk midt emellan skola och akademi, där, såsom vid alla dylika den tiden, lärjungarne läste litet, men lekte mycket. Lärarne voro äfven, på några undantag när, föråldrade och odugliga. Skoj och odygd bedrefvos ohejdadt af alla gymnasister, som väl sluppit undan första klassens penalism, ty subordinationen eller disciplinen hvad de yngste angick uppehölls ej af lärarne, utan af de äldre bland lärjungarne. Första klassens lärjungar kallades "Pliggar", andra klassens "Skommare", tredje "Skrådare" och fjärde "Herrar". Första bänken på det stora, kalla, oeldade lärorummet, där halfva "cirkeln" samlades i sender till en timmes läsning, kallades "*Helgona-bänken*", emedan där sattes alla som kunde bäst; andra bänken "*Magister-bänken*", tredje "*Kandidat-bänken*", fjärde "*Sufflörs-bänken*", emedan kandidaterna icke alltid voro så säkra i sina stycken, samt femte

bänken "*Slyngel-bänken*", emedan där bedrefs den mesta odygden. Lärarne placerade dock ingalunda lärjungarne så, utan superiorerne gjorde det genom den då rådande stränga penalismen.

För att upptagas i den s. k. "Föreningen" måste man först undergå "*Sista smörjelsen*", hvilket gick så till, att Valborgsmessaftonen tidigt på eftermiddagen alla samlades svartklädda på stora auditoriet. Alla superiorer suto då på de höga lektorsbänkarne i koret och notarius uppträdde i katedern till att uppläsa "skraporna" eller af sekundarerne författade ovetts-krior öfver hvar och en af primarnerne, uppställde längst bort vid den s. k. spelkurn, och framkallade en och en i sender längst fram på gången. Därefter togos alla i hand, önskades välkomna, och marschen uppstämdes: "Älskom frihet och fosterland!" Hela Valborgsmessonatten sjöngs för öfrigt den gamla sången: "Hvem skall denna vimpeln hafva, vår vän så god?" Så beseglades "*Föreningen*".

Efter "föreningen" bar det om aftonen ut till det så kallade Djekneberget, strax norr om staden. Där släpades med gymnastik-linan (annars spänd mellan de stora lindarne på domkyrkogården — det enda i gymnastikväg, som bestods den tiden) stadens 8 stora kanoner upp för det branta berget. Där sköts och där kastades raketer.

Sista året af min gymnasiitid hände under tillredelserna af detta fyrverkeri en förfärlig olycka, så att majfirandet både för detta år och flera följande inställdes. Gymnasisterne hade nämligen själfva det året företagit sig att förfärdiga svärmare och raketer till fyrverkeriet, i stället för att, såsom förut, köpa dem af en provisor på apoteket. I den afsikten hade de ock på kyrkbacken hyrt en liten kammare till laboratorium. Här, i detta trånga, fyrkantiga rum, där eld ständigt underhölls på spiseln, samlades om aftnarne ofta 20 å 30 kamrater, och svärmare afbrändes midt ibland krut, salpeter och svafvel. En lycka var, att icke olyckan inträffade då, och att offren icke blefvo flera, därtill var den vissa aftnar i veckan pågående exercisöfningen ensam orsaken. Ty en afton i april månad 1830, då endast två af kamraterna, de egentliga fyrverkarne, *Törnblom* och *Damström* voro närvarande, skedde explosionen. De redan färdiggjorde 70 å 80 raketerne med sina påsatta stänger, uppställda i ett hörn af rummet, kreverade, hela krutförrådet fattade eld, fönster, dörrar och tak aflyftades och de arma innevarande ynglingarne slungades långt ut på gården. Vi andre, förskräckte af den starka knallen, skyndade genast till och funno dem liggande med svartbrända, blodiga ansikten och med brinnande kläder. Vatten skaffades i hast till släckning, de olycklige fördes hem,

men ack, den ene afled, under förfärliga plågor,
tre veckor och den andre en månad därefter.

Denna bedröfliga tid är oförgätlig för mitt
minne. Vi kamrater vakade två å tre, natt
och dag, vid plågolägren.

Den 20 maj begrofs *Per Gustaf Damström*,
min särdeles gode vän; jag sjöng vid grafven:

Du får ej, ungdom, glädja dig
i våren. — Se, dig elden bjuder
på lif och död till kamp med sig.
Ur tusen munnar döden sjüder.
Två bröder falla, resas ej
och slumra se'n i jordens sköte,
som *Herculanum* och *Pompej*,
tills nya dagens glada möte.

Hör, grafvens högtidsklocka går
och, broder, dig till frid utkorar,
en jordens frid, som än består,
fast man här ofvan gjuter tårar,
en himlens frid, som icke störs,
fast man här vändas därinunder,
dit världens missljud icke hörs,
blott själens suck i andaktsstunder.

Du gick ur lifvets enda vår
till lifvets ändelösa vårar;
männ' äfven jag från världen går,
då hon som minst min färd försvårar?
Skall jag få hopp af ordets ljud
i sista striden, tröst af vänner?
O, jag har tröst, ty Herren Gud
så tid som rum och sätt bäst känner.

2. Vänskaps-, Vers- och Vältalighets- Akademien.

Det är klart, att bland en sådan mängd kamrater — 34 intogos första året i gymnasium hösten 1827 — alla icke kunde vara af den bättre sorten. Snart delade vi oss i två läger, med oupphörliga öfvergångar från det ena till det andra. Med ett sådant ytterligt själfsväld, som vid den tiden härskade i dylika uppfostringsanstalter, är det underligt, att vi ej alla förföllo i dryckenskap och liderlighet. Bedröfligt nog var, att vid utgången från gymnasium 1831, när de öfriga gingo till akademien, icke mindre än fyra gingo till gardena, en till mjölnardräng hos en annan kamrat, som samtidigt blef possessionat, samt en till landsvägen, där han lång tid träffades, äfven om somrarna, klädd i grå trasig kapprock med ett rep kring lifvet! Jag räddades af min skyddsängel Henrik L. en till hjärta, hufvud och seder ovanligt utrustad yngling, hvilken, sedan prästkandidat, drunknade under simning i Upsala å på sin födelsedag den 25 juni 1832. Öfriga, med hvilka vänskapsband knötos för lifvet, voro Ferdinand L. (död 1860), Fritz F. (död 1841), C. J. och flere. L. och jag inrätade vid denna tid, för att skrifva bref till hvarandra under ferierna, ett sätt, som var särdeles treffigt. Papperet veks itu, och på ena spalten skref Carl till Ferdinand ett yng-

lingabref, svärmiskt, det förstås, men rent, sedligt, ja, understundom religiöst allvarligt, och på andra spalten skref "Carolina" till "Ferdinanda" — så kallades våra inbillade "fylgior", eller idealer — riktiga flickbref, fulla af skämt och tokerier, ja äfven af staf-fel. Jag förvarar ännu ett af dessa bref, som börjar sålunda: "Sötta Carolina! Medan Ferdinand skrifver till sin Carl och sitter så allvarsam, vill jag teckna några rader till dig", o. s. v.

Denna tid, som för de flesta beklagligen blefvo en bäskussarnas för morgonen och glödgussarnas för kvällen, var sålunda för oss, som slutit oss närmare hvarandra. en vänskapens och svärmeriets.

Med Fritz F. växlades bouts-riméer. Han, likasom jag, hade föresatt oss att på en hel termin icke skriva vers, emedan detta okynne, såsom våra anhöriga påstodo, skulle taga allt för mycken tid från studierna. Vi hjälpte oss under tiden fram med rimfyllnader.

Han skref på rimmen: vallar, horn, skallar, torn, dödas, utödas, matt, natt:

Förr bodde frid på dessa vallar,
 mod kämpen drack ur gyllne horn.
 Hur sällt mot nu! Hör, skiftvis skallar
 än ve, än död kring slott och torn.
 Fri man af röfvarflockar dödas;
 hur lågt så riddarblod utödas!
 Oskyldig måne, blek och matt,
 blygs vid att lysa blodig natt.

Jag fortsatte:

Där grusas ned de fasta vallar,
 där braka vildt de krigarhorn,
 när himlens hvalf af hämdrop skallar,
 då riddarn sluts i eget torn.
 Här röfvas allt, som icke dödas;
 af lag och rätt hvart spår utödas.
 Där -- slagen kämpe, blek och matt,
 inslurmar lugnt i kolsvart natt.

Vårt sista år på gymnasium utmärktes ock genom ett annat treffligt påfund, som jag här vill omtala. Fritz F. och jag, som hade många poetiska funderingar till samman samt läste och korrigerade hvarandras rimförsök, föllo slutligen på den tanken att stifta med de intimaste vännerna en liten "Svensk Akademi" för vältalighet och skaldekonst, hvars namn blef sällskapet V. V. V. eller Vänskaps-, Vers- och Vältalighets-Akademien. Namnet var, såsom det höres, en parodi på Vitterhets-, Historie- och Antikvitets-Akademien; men framför så väl denna som den "Svenska" skulle vår hafva två stora företräden; det ena, att ej vara "inskränkt endast till det allvarsamma", och det andra, att äfven intaga fruntimmer i sitt förbund. De manliga ledamöterna utgjorde, utom de nyss uppräknade båda stiftarne, jämte Ferdinand L. och C. J., äfven bröderna Richard och C. W. D., C. F. W., sedan kyrkoherde, komministrarne R. och R., summa 9; och äfven fruntimmerna, en utvald samling af våra flick-

bekanta, utgjorde till slut äfven nio, så att antalet i vår Akademi äfven blef lika stort som i den Svenska. Huru intressant blef ej denna vittra lek, och huru bildande för ynglingarne detta sällskap! Alla ledamöterna togo namn efter de nordiska gudarne och gudinnorna. Sammankomsterna skulle vara endast två i månaden, mellan kl. 6—8 på aftonen. Skedde det en tisdag, så var det naturligtvis hos Tyr, en onsdag hos Oden och i Lidskjalf, en torsdag i Trudvagn hos Thor, en fredag hos Freja i Breidablik o. s. v. En lycka var, att nästan alla dessa gudinnor voro ett eller annat år äldre än gudarne, så att de obestriddt gåfvo tonen. En lycka var äfven, att de två skaldinnorna Sophie Ahlbom och Sophie Hollander (s. m. fru Lundeqvist) hvilka båda några år därefter, ehuru anonymt, utgåfvo af trycket sina ungdomsdikter, voro mer än de öfriga af familjelifvet oberoende, i det att den ena lefde ensam med en syster, och den andra med en sjuklig mor, hvilken hon med uppoffrande ömhet skötte. Därigenom kunde de själfständigare råda öfver sin tid och upplåta sina boningar.

Här på våra vittra sammanträden lästes och deklamerades vers och värtalighet. Så genomgingos de just nu utkomna Asarne af Ling, Frithiofs saga af Tegnér, "Tasso" och "Runesvärdet" af Nicander m. fl. Heimdall, den tidens enda literatur-tidning, var vår lite-

rära hjälpreda vid recenserandet. Men icke blott på andras arbeten öfvade sig denna vår ungdomliga kritik, utan äfven på egna. Medlemmarne delade sig nämligen i början af hvarje sammanträde, genom frivillig ostracism (omröstning med sönderbrutna griffeltaflor, på hvilka stodo inristade orden: "täflar" och "dömer") i två hopar. De "täflande" skulle 14 dagar därefter vara färdiga med sina arbeten på vers och prosa, ingalunda inskränka endast till det allvarsamma. Högsta priset bestod uti det högtidliga uppläsandet på högtidsdagen. Af prisskrifter på prosa ihågkommer jag allenast två, nämligen ett teologiskt-moraliskt försök att besvara frågan: "Hvad är väl mänskans lif?" afhandladt i följande bilder: 1. en sommarhimmel med solsken mellan moln; 2. en törnroskedja, som tiden håller ena ändan i och evigheten den andra; 3. en sluten gåta, som tiden ej kan gissa rätt uppå med all sin visdom; 4. en hvirfvelvind, som rycker i början med sig allt, sedan småningom tynar; 5. ett norrsken med oupphörligt nya bilder på himmelen; slutligen 6. en skiftrik dröm, än med onda, än med goda syner. Det andra prosastycket gaf svar på den frågan: Huru bära olika folk sig åt när en fluga kommit i glaset? Svar:

Italienaren: sätter glaset ifrån sig.

Fransosen: byter om glas.

Engelsmannen: tar bort flugan.

Tysken: sväljer både vin och fluga.

Svensken: *Skåningen* väntar tålmodigt tills flugan klättrat upp ur glaset.

Wermäländingen blåser bort flugan.

Dalkarlen suger af flugan vinet och tömmer resten.

Östgöten sticker ned ett strå, att flugan kan klättra upp.

Sörmländingen skvalpar ut vinet med flugan och tömmer resten.

Denna "akademi" fortsattes äfven ganska långt efter gymnasiitidens slut, då jag under två år kvarstannade i staden, på kondition hos en handlande. Icke mer voro dock ledamöterna desamma eller sammanträderna så regelbundna. Men Sophiorna — vishetsälskarinnorna — voro desamma, och nya ledamöter upptogos hvarje år bland unga präster och prästkandidater, som samlades till kapitelstaden.

Huru många mänskenskvällar om höstarne vandrade icke två af dem, P. W. Bergstrand, sedan en af stiftets lerdaste kyrkoherdar, och Per Olof Asp — en ung präst, som från landet måst återvända till staden för att söka läkarehjälp, fast förgäfves, mot lungsiktighet — jämte mig ut till S—borg, några stenkast ifrån staden, där Sophie H. bodde med sin moder. Där gafs henne följande minnesord den 16 okt. 1830:

Fadershyddan byttes snart emot en graf.

Brodershjärtat stod, förr'n du det visste af,

och din moders räknar än väl lifvets stunder,
men, som templets ur, ej striderna därunder.

Ensam blef du, men ett högre lif du lärt;
detta lägre är ej många tårar värdt!
Himlens ord förklarar själfva döden. Svara!
Mången ville ju din själafrände vara?

Hon svarade till en af oss, i dess album:

Ja, gode yngling! vi ha med hvarandra knutit
i lifvets friska maj ett troget vän-förbund.
Se, än på detta blad en enkel skrift, som frågar:
O, minnes du väl städs Sophie, din ungdomsvän?

Var viss, *hon* minnes dig: ej lifvets alla skiften
den trohet bräcklig gör, som tronar i dess bröst.
Kom, låt oss vandra då som vänner fram till griften
och bära af hvarann ett minne till vår höst.

Dessa samtal under de höga, ålderstigna
alleerna på S—borg vände sig ofta under B:s
och Asps närvaro om själarnes tillstånd efter
döden. Ja, den senare, som i olikhet med de
flesta lungsotspatienter var fullt öfvertygad
om sin snara bortgång, lofvade en gång den
förre, sin innerligt förbundne vän, med helig
ed, på dennes brinnande begäran, att om det
blefve honom tillåtet, skulle han precis 24
timmar efter döden uppenbara sig. Vännen
vakade och bad — men det var icke för den
hädangångne tillåtet.

3. Min första resa till Stockholm och intryck där.

Det var sommaren 1831. Lifvets stiltje blef mig tröttsam. Och huru kunde den anorlunda? Nu på en tid ingen omväxling, inga äfventyr af lekande, men ändå oskyldig art; endast ett oupphörligt lifvets enahanda, ätande, drickande, sofvande, understundom ett litet suckande för melankoliens eller sympatiens skull, men ingenting annat. Svara mig, du yngling, som från solskenshöjder ännu betraktar lifvet, svara mig, tar du icke hellre din rensel på ryggen och följer mig ut, ut för att andas lifsluft och lifslust, än du sitter därinne, för att kvävas af den fatala sentimentalitetens tunga andedrag? Svara mig, ser du icke hellre solen gå upp vid målet framför dig att förgylla din väg, din värld med alla dess idealer, huru djärft de än må vara tilltagna, än du sitter där inne långt inpå kvälarna och ser och ler åt den bleka månen? Jag hör dig med jubelrop svara, att du är min reskamrat. Packa då in i din kappsäck allt skönt och sant, allt lekande och leende, som du får rum med; jag vill fylla min med den tanken, att du gjort ett lyckligt val kanhända, ty säkert, säkert skall hoppet nu ha en kindlilja mindre att purpra och lifvet ett obortsuckadt glädjedrag mera att andas. Förlåt

mig dock, solskensyngling, det är blott rum för tre i vagnen. Du får nu resa blott i andanom: resan länder till Stockholm, det är hela historien.

Aftonen förut — afskedets ögonblick, ty morgonen därpå, redan medan ännu alla sofvo, skulle jag begifva mig hemifrån — var högtidlig, såsom hvarje skilsmessa från dem, man håller kära. Det var nu ej min frånvaros fyra veckor, som förskräckte genom sin evighet, utan det var den varma erkänsamheten, som tog afsked af den redliga välviljan, det var kärleken, som darrade för den sjuke faderns dagar. Natten var redan mörk, innan jag kunde somna; jag slumrade, och mig tycktes, att jag hade en lång resa att företaga, att jag sagt farväl ej blott åt hemmet utan åt lifvet. Jag kände mig på en gång så rik och — så fattig. Jag tyckte, att jag var så ensam i dessa viktiga ögonblick: mina vänner, mina närmaste hade öfvergifvit mig alla; endast tre återstodo ännu, men de förmådde icke vaka. Jag vaknade omsider — det var den bestämda timmen, då vagnen väntade på det aftalta stället. Jag rustade mig i hast, tänkte på drömmen och mina tre lugnt hvilande disciplar i samma rum. Jag ville ej störa dem, men kunde ej heller lemna dem utan att säga dem mitt farväl, som besvarades med ett yrvaket: god morgon. Så är lifvet: ofta sammanfalla här hälsning och

farväl med hvarandra. Jag skyndade mig utför trappan, smygande och tyst.

Snart satt jag i vagnen. Mitt resällskap, en äldre rådman med sin fru, var angenämt, isynnerhet som de bekostade resan. Jag gjorde allt för att få dem muntra. Vädret var vackert, allt lofvade den trefligaste färd.

Det var söndag. Lärkan och siskan uppstämde sin ottesångspsalms till allkärlekens fader; för öfrigt var allt tyst och högtidligt, såsom bönen. Endast skjutshästarnes enformiga traf och vagnens skrammel afbröt den allmänna, allvarliga andakten. Dock att resa på en söndag — fördomsfritt sagdt, jag tycker icke om det. Människan borde då iakttaga denna högtidliga hvilodag i högre mening. Utan yttre lugn kan det ej finnas något inre, eller också är detta ej naturligt. Men en vandring ut i naturen och bland människorna, en kyrkofärd med dem under samtalandet om Guds godhet och under på vägen till samma, synliga, gemensamma mål: Hans tempel — detta borde ligga hvarje människa om hjärtat. Det var ock dessa, till yttre skick städade kyrkogångare, som allt tätare, sedan vi rest en mil, skymtade förbi vagnen, det var klockornas klang i skyn från de på det flacka landet talrika kyrkorna — det var alla dessa tillredelser till gudstjänst, som något tröstade mig öfver saknaden att själf denna dag ej få besöka något tempel. Och sedan

längre fram på dagen, då församlingarne åter upplöstes, syntes mig hvar och en af de hemvandrande ega glädje i blicken och frid i hjärtat: hvardagsbekymren syntes lösta med himmelens nycklar. Glädjen log från allas anleten, liksom blomkvastarna från flickornas halsdukar och gossarnes hattar. Somliga talade högljudt, somliga tyst med hvarandra; alla ilade fort, likasom för att skynda hem att säga en gammal mor, en far, som krafterna nekade denna kyrkofärd, och hvilkas nästa och sista blefve till kyrkogården, att säga dem något tröstande Guds ord af dem, som fridens tolk i dag burit till sina älskade åhörare. Andra åter af det utströmmande kyrkofolket stannade, uppstaplade på bogårdsmuren, till att se på soldaternas granna parad på val-len eller den i detsamma förbirullande vagnen med främlingarne i.

Vägen och tiden ledo emellertid framåt, och småningom hade vi genomtråkat det kala och det fula af de omgifningar, man nästan öfverallt träffar i den del af Svea rike, som vi nu genomforo. Sannerligen, jag skulle ej förlorat mycket därpå, om jag tagit mig en lur genom dessa evinnerliga stenbackar och trädes-gården, gäspat litet under det vi passerade Enköping — en kryddad småstad — och vaknat strax på andra sidan Litslena, vid Ekholmssund, en f. d. kungsgård med alléer, dammar och blomsteranläggningar. Helt och

hållet förbi äro de stela omgifningarna: leende landtgårdar och täcka skogslundar börja behagligt omvexla med inskärande, plaskande vikar af Mälaren. Man känner icke igen Upland på mer än folket. På detta sätt hade vi nu hunnit Grans gästgifvaregård, äfven den treffligt nog belägen. Huru många gånger har ej människolifvet blifvit liknadt vid en resa utåt landsvägen? Bästa hästarne, fördelaktigaste vädret och väglaget samt angenämaste resällskapet ha mycket inflytande på fortkomst och välbefinnande. Allmännare hade dock nu lifvet blifvit, ty allmännare och bredare var landsvägen. De talrika mötande i sina åtskilliga ekipager påminte om att vi nalkades mer och mer en hufvudstad. Huru forskar man ej i denna mängd, denna olikhet af främmande ansikten, huru längtar man ej att i de skiftande dragen igenleta något gammalt bekant, men huru bedrages man ej ofta af en tillfällig likhet? Ställning, röst, allt tycktes säga mig på Tibble gästgifvaregård, där vi rastade en timme, att jag i den herrn, som stod där på gården, ägde en gammal bekant. Nyfikenhet befordrade och sällskapskärlek lättade undersökningen — och min vänskap igenkände verkligen en nära bekant, en prästkandidat ifrån ärkestiftet, hvilken äfvenledes nu ämnade sig till Stockholm. Sällskap uppgjordes. Min plats i vagnen utbyttes stundom mot en hos honom i hans tvåhjuliga åkdon, för att få glamma

öm nytt och gammalt. Resan blef muntrare, äfventyren talrikare, omgifningarna skönare, vägen mera vimlande af resande. Stäket, ett trångt sund, där Mälaren går upp till Upsala, passerades på en vindbrygga. För några ögonblick stannades här, på min nye reskamrats begäran, för att bjuda på de mycket omtalade Stäkekräftorna. Inga voro kokade. Under tiden ströko vi omkring i trakten och läste inskriptionerna på 3:ne monument af sten, som där något ifrån hvarandra funnos uppresta. Det högsta och prydligaste hade af fåfängan blifvit upprest till själfkärlekens förevigande, om möjligt, och innehöll de orden, att den och den grefven m. m. uppbyggt denna bro det och det året m. m. De öfriga två voro ungefär sex steg skilda från hvarandra och utgjorde gränsmärken mellan Upsala och Stockholms län, resta vid något högtidligt tillfälle, då en drottning eller prins behagat intaga frukost här på backen någon gång under 1700-talet.

Vagnen väntade. Jag ropades, satte mig åter upp hos kandidaten, åt kräftor på vägen, skämtade, språkade och nalkades alltmer den fula gästgifvaregården Barkarby, som äger dock den "äran" att ha gifvit ett slags kortspel sitt namn. Muntert blef det dock åter snart öfver hela laget, ty vid närmare undersökning befunnos dels de nyss köpta kräftorna, hvilka hufvudsakligen förvarades i en ask på

vagnen, vara förkomna, och, såsom ett par hundra steg därifrån förmärktes, sönderkörda, dels en af kappsäckarne nära att tappas. Vi skrattade mycket åt dessa små motgångar, ty de kommo liksom naturliga, till följd af ett litet skrock, som rådmanskan haft under vägen.

Efter ett nytt ombyte blef allt bra. Jag steg åter upp på kuskbocken och skulle ej mer nedstiga därifrån förr än i hufvudstaden, en ny värld. Jag längtade och blickade nu allt ifrigare efter den härliga staden. Täckta landställen förbiskymtade öfver allt med sina små planteringar, dit stadsboarne taga sin tillflykt undan den kvalmiga stadsluften. Nu rullade vagnen ifrigare. Redan var vägen till lustslottet Haga förbi. Den stora, nyss anlagda stadskyrkogården passerades.

Ändtligen förkunnade ett väldigt "gif akt!" af högvakten, att vi inträdde i en hufvudstad. Vagnen hejdades, passen efterfrågades; besökarne utlupo, de besvärliga tullbesökarne! Efter en stunds uppsnörning, genomrifning och tillsnörning af våra effekter, var detta besvärliga "tullbesökeri" ändtligen slut och kappsäckarne åter fastsurrade. Nu gick vidare framåt utför Norrtullsgatan och den långa Drottninggatan. Väderkvarnarne kastade lustigt om sina armar i förstaden, kyrktornen uppreste sig allt flera, folkhoparne blefvo allt tätare. Gustaf Adolfs torg, det härliga, öfver-

fors, och Norrbro, en stockholmsvärld för sig, med i fonden ett underbart stycke byggnadskonst, öfverrullades. Slutligen stannade vagnen utanför vårt logi vid Stadssmedjegatan. Utträkad af så väl behagliga som obehagliga reseintryck, hvilade jag lugnt för första gången under denna minnesdigra himmel och på denna mark, så kär för fosterländska sinnen; och likväl sof jag hvarken på blotta marken eller under bar himmel, utan ganska bekvämt i ett propert rum; och sof — sof lugnt, "fast det stormade rundt omkring mig".

Att vakna i Stockholm — det ligger något eget i det för en gäst ifrån landsbygden. Det egna, stora och sköna i detta uppvaknande hann jag dock knappt att besinna — så snabbfotad jag än var med toaletten — förrän jag öfver all denna stads härlighet, all dess bländande rikedom, allt det skimrande i lyx och lefnadssätt grät hela första förmiddagen oupphörligt. Jag vet icke, men på landet kalla vi en sådan otillbörlig medömkan för "snufva". Dagen var vacker, men min hälsa måtte hafva lidit något af gårdagsresan. Gråtandet gaf sig dock mot aftonen. Den var härlig. Jag tog godnatt af Slottet, det sublima, det konungsliga slottet, Norrbro med torget och den store Gustaf Adolf, alla förklarade af aftonsolen, som lugn sjönk ned i Mälaren. Det var en högtidlig stund midt i det bullrande folkvimlet. Det stora, gudomliga och

det allvarligt sträfvande mänskliga kändes mig närmare: jag slöt dem båda förenade i min famn — och jag vankade hem, genombäfvad af fosterländska känslor, och så var min första stockholmsdag förfluten!

De följande dagarne gingo förbi såsom den första: tjusande, fast bullrande. Ett harmoniskt drag insmög sig dock i detta bullrande hufvudstadslif: en afton bevistade jag en konsert. Denna, det Harmoniska sällskapets konsert i Ladugårdslandskyrkan samma dag var öfver all beskrifning hänförande. Läger man nu det till, att jag på den långa vägen dit, vid förbifarten, beundrade Westins nyss färdigvordna altartafla i S:t Jakob, så fingo syn och känsla denna dag nog af hänryckning. Nära en hel timme stod jag försjunken i beundran framför detta konstens triumfstycke: Kristi förklaring. "Herre, här är oss godt att vara!" utropar lärjungen, och likväl mäktar han ej uthärda den himmelska glansen; han är sjunken på knä med handen öfver pannan. Den Förklarades anlete är öfverjordiskt skönt; därifrån går en blick från en värld af ljus.

Men nu var det ingen tid att förlora för konserten, som började kl. 7. "Messias", oratorium af Händel, gafs för första gången i hufvudstaden. Verket var mästerligt och blef mästerligt exekveradt. Jag bekänner, att känslorna här voro i en ljuf harmonisk fortsätt-

ning af dem, jag ägt i S:t Jakob. I en skön förtjusning sjönk den dagen.

De följande väntade med åskådandet af Målareakademiens konstexposition. Hvilken skiftande mångfald af mästerligt utförda arbeten! De skönaste landskapsstycken, hvaribland en vy af Christiania af Fahlcrantz, de mest tjusande vattenfall, de pittoreskaste nattstycken midt emellan öfverjordiskt blickande madonnor! Men min första och sista blick fick Hebe af Westin. Jag hade hittills ej sett något vackrare. Detta leende, detta oskuldsfullt uppåt blickande öga tillhörde idealet för all kvinnlig skönhet. Det är härligt att kunna skapa något sådant, det är ljuft redan att beundra det. Där och däromkring var det godt om vackra ansikten, äfven lefvande, målade, eller omålade. Man behöfde blott några ögonblick vända ryggen åt Hebe, och man hade inför sig en hel samling promenerande tafloer. "Ah! det är charmant! Hon är för superb! Den Westin är för excellent!" voro några ord af en dessa damer åtföljande kavaljer, som susade förbi mig. Vid utgången från expositionen träffade jag min treflige reskamrat, den unge prästkandidaten. Vi gingo öfver Norrebro och språkade om Hebe — jämte den mängd af sysslolöst folk, som särdeles middagstiden där strök fram och åter. Vi gnolade arm i arm en visa därom på en bekant dansk melodi: "Tillgiv, ærverdige herr Eri-

mid", hvilken vi hade hört på Djurgårdsteatern i vådevillen "Nej", af Heiberg.

Som ungarl och extra, hvad ypperligt lif,
 så snart ej krediten är slut!
 När plikterna ropa: skrif, skrifvare, skrif!
 så svara dock ferierna: njut!
 Af ingen beroende, bindes man ej;
 man röker cigarr på Norrebro.
 Man språkar om o'pran: du har väl sett: "Nej!"?
 och svarar naturligtvis: jo!
 Som ungarln har ingen så gladt, så fritt:
 här är ej så noga om mitt och ditt.
 Blott sång och skämt
 och glädje är ungarlens lif.

Dock tänker han äfven med längtan ibland
 på husliga lifvets behag.
 Som Herkules bands utaf rosendeband,
 så vill han ock bindas en dag.
 Han ledsnar att sväfva, en fjärl lik,
 från ros till ros, utan ro.
 Han tänker att finna sitt Rosenvik;
 där önskar han bygga och bo.
 Dit för han sin rodnande ungdomsbrud:
 den frie blir slaf för dess kärleks bud.
 Sophie, Sophie!
 Så vill jag ock blifva din slaf.

En annan kväll styrdes ynglingens steg
 till operan vid Gustaf Adolfs torg. För aftonen annonserades "Schweizerfamiljen", men i stället gafs den präktige "Kalifen i Bagdad" med lysande balett, hvaribland negerdansar, därefter den förträffliga komedien "Nya Gar-

nisonen, eller Sju flickor i uniform" med Hjortsberg i hufvudrollen och den komiske Sevelin med sitt hundrade gånger upprepade: "som man säger!" Mest roade oss de nätta sju exercerande fruntimren, hvilkas färdighet att skyldra gevär verkligen var beundransvärd. I logen bredvid sutto två militärer och de syntes lika roade af de käcka flickornas mod, så länge allt gick väl, som af deras gällt skrikande förskräckelse vid de utklädda turkarnes anländande. Många gånger hade dessa herrar upprepat samma exercis-läxa, och om en vecka skulle jag själf lära den utantill. Jag var nämligen i beväringssåren. Intet under om jag denna afton somnade med den oförliknelige Hjortsbergs dundrande kommandorop i öronen.

Följande dag var min sista i Stockholm; och ännu så mycket osedt, så mycken njutning besparad! Med nödvändigheten, som ville så hafva det, måste jag därför tidigt denna morgon ingå den öfverenskommelsen att beundra allt hvad uppsökas kunde inom stadens murar och spara de sköna naturomgifningarna till en annan gång, huru mycket det naturligtvis skulle kosta på att ej en gång få af lägga besök på konungens Rosendal och hos den mångbesjungne Bellman.

Tidigt ställde jag min promenad till Byströms villa och hade lyckan att få se konstnären själf bland sina sköna skapelser. Att nu, med en sådan ciceron vid min sida, denna

sublima marmor-människokärlek (här kunna de orden sättas tillsammans) fick ännu mera lefvande, alltomfattande kärlek, att denna Venus förvånade genom det underverk, att lifvet likasom syntes röra sig i de på de veka, hvita, fylliga armarna dittrollade ådrorna, att denne Amor spratt af skälmsk glädje — allt detta blef bland de minnen jag fått för lifvet.

Solen var nedgången innan jag kom hem; och jag somnade, såsom jag hoppades äfven hon, glad öfver min dag.

4. Till Upsala.

"Främmande från bord! Landgången in! Loss akter!" Medan så maskinen kommer sig riktigt före, vill jag korteligen berätta huru det nu står till. Jo, afskedet är taget, biljetten köpt och på fickan, samt kappsäcken liksom jag helbregda om bord för att segla, nej, ångfartyg segla högst sällan, utan för att skoflas eller blifva framskoflade till Upsala. "Farväl! du stolta stad!" Det är sant, därborta på den försvinnande stranden har jag väl icke några köpta eller oköpta, med näsdukar beflaggade händer, för att vinka mig det sista farväl, men jag kan ju ponera, att de på Riddarholmen upphängda, för luften fritt viftande, småkläderna äro desamma? Och sedan, då jag snart ej ser dem mer, vänder jag dem ryggen, glad och

förnöjd att likväl vara så afhållen, så ihågkommen af de många vännerna i Stockholm. Och nu skvalpade hjulen friskt omkring, maskinen slog taktmässigt, såsom pulsen till detta eldsprutande vidunder, vi kalla ångbåt, hvilken emellertid, oaktadt det alltför själfsvåldiga lekande med elden, som de stora sotiga barnen där tillåta sig, öfverhufvud taget är, eller åtminstone den tiden var, bekvämt för studenter och gesäller. Också bestod vår last af intet annat än detta lösgods, undantagandes en major och vasariddare i grå frack och några näpna fruntimmersansikten. Mitt närmaste resällskap var den här ofvan ett par gånger omtalade unge blifvande prästen — jag vill kalla honom: Ägg.

Pang! Ett kanonskott, och ännu ett, och därtill två väckte oss just som ångbåten stannade farten i hamnen. Vi voro framme. Den gamla, minnesdigra Fyrisån hade redan en stund gungat oss allt närmare det gamla nordens kungaborg och det nyas lärdomsäte. Jag tackade bror Ägg för hans angenäma resällskap, och äfven i Upsala, där han nu skulle disputeras pro exercitio, lofvade vi att vara så mycket som möjligt tillsamman.

Stranden vimlade af studenter. Jag igenkände bland hopen en, som var mig bekant; han var nämligen från samma hem som jag, en äldre bror till mina disciplar. Denne vän förde mig till vår blifvande gemensamma bo-

stad. Ju längre vi kommo upp i staden, desto lifligare fann jag studenterna i rörelse, ja, till och med i munter verksamhet med käg-lor och öl, här och där, på den vackra afto-nen.

Sedermera, då vi gingo till sängs, erinra-des mig ganska riktigt hvilken ny, viktig epok härmed inträdt i min lefnad. Nämligen: att jag, då jag, efter att hafva flitigt gått ut mina många par skor i den kvafva skolan, och vi-dare suttit sönder mina kapprockar på det tvärtom af öfverflöd på frihet något dragiga gymnasium, nu äntligen lärdomsvis låg i Up-sala, och såsom ganska trött af allt detta — insomnade.

Dagen därpå, så fort jag fått svarta frac-ken upp ur kappsäcken, vidtogo bockningarna, eller såsom det på studentspråket heter: "kur-ningarna" hos kurator, inspektor, rektor, de-kanus m. fl. Allesammans voro ganska nådiga mot den nykomne, artigt nickande och gun-stigt genomblickande hans orlofssedel från domkapitlet. Samtliga lofvade äfven, att jag skulle få städsel till student med det första, hvaråt jag hjärtligen gladdes, men vänta fick jag.

Pingstdagen bevistades gudstjänsten i den härliga domkyrkan. Genast vid första inträ-det i detta tempel, vid det från den öfre fön-sterraden ur det höga hvalfvet nedströmmande ljuset, genombäfvade mig den tanken: "detta

är ett heligt rum och här bor visserligen Gud!" Majestätiskt sköna klockor inbjödo redan mäktigt till den upplyftande högtiden, och hur skulle själen ej här svinga sig öfver tid och värld på sångens och orgeltonernas vingar, saligt knäböjande inför Skaparens tron! Så beredd var det ej svårt för själen att rätt uppfatta alla straffande, styrkande och tröstande ord från predikantens läppar. Hans namn var Nordlander. Efter denna upplyftande gudstjänsts slut besågs det öfriga af kyrkan, jämte gustavianska grafkoret, stort, smakfullt och enkelt. Altartaflan prydes af åtskilliga bildhuggerier, men törhända är *sanningen* på de å hvardera sidan stående kvinnofigurerna för en kyrka nog nära träffad — mig tycktes det åtminstone så — men den kämpande och den sjunkande *dygden* är mästerlig.

På den vackra eftermiddagen vandrade de båda kammarkamraterna ut till Gamla Upsala, ett ställe, kärt för hvarje svensk, såsom dess barndomshem, emedan det är hans fäderneslands. Vi klättrade upp på den ena af de tre stora högarna. Några flickor roade sig med att i kapp springa hufvudstupa utför en annan af högarna, hvilket lätt kunnat bli en parodi på *ättestupa*. Här hade förstörelsen gått fram öfver det gamla gyldene afgudatemplet, och lätt räknades nu i det kristna de få återstående stenarne. Hela aftonen lefde vi af stora minnen, hvilka likväl nästan alltid förvandla-

des till parodier, såsom t. ex. då vi drucko nutidens mjöd ur glas för 18 skilling buteljen, under det att de unga ódaldränkarna öfvade sig med kämpaspel med kágelklot på den lediga helgdagsaftonen.

Dagen därpå anlände ändtligen den väntade inbjudningen till professor Rudberg, vår dekanus och examinerator, kl. 6 eftermiddagen.

Fyra studentkandidater hade, jämte mig, skiftesvis den äran att sitta i soffan och språka med professorn. Han ransakade hjärtan och njurar. Han liksom plockade ur oss mer än vi visste, och aldrig hade jag, knappast mot min bästa vän, måst vara mera öppen hjärtig. Såsom förut väl korkade, men nu afsigslagna buteljer vandrade vi därifrån med studentbrevet på fickan, kvitteradt med en trea banko, och efter ett och annat glas var studenten välbeställd.

Följande dag gjorde jag ej stort annat än svor, nb. kl. 10 studenteden, och kl. 5 eft. m. fanan. Redan kl. 5 på morgonen hade de beväringsskyldige varit kallade på slottet till mönstring — och befanns undertecknad 6 fot och 1 tum lång. Manskapet såg talrikt ut i början med både halta, blinda och lungsiktiga; men sedan de mångfaldiga läkareattesterna blifvit upplästa och gillade, sammansmälte det till 90 — alla studenter. Därefter skedde äfven uppställning, uttagning af gevär och bando-lär, och så marscherades till stora torget, där

folksången sjöngs under hurrarop och vapenbrak. Kl. 4 på aftonen, såsom sagdt är, svors fanan: en jämmerlig fana, försliten, jag vet icke om af krig och fiender eller af fridens och tidens mal i det magasin hvarest hon förvarades.

Som intet på den tiden, ej en gång det fosterländska, kunde försiggå utan dryckjom, så skulle för aftonen Martis lekar utbytas emot Bacchi och valplatsen därför valdes i Östgöta nationshus, rätt täckt beläget i en vacker trädgård, försedd med dammar och alléer. Det kunde kallas ett stort Minervas lusthus för sin genomgång midt i huset åt bägge sidorna af trädgården. Där saknades ej lärde och namnkunnige män. Bland den förre räknade jag ärkebiskop von Rosenstein, landshöfding von Kræmer, Geijer, Kolmodin, Bredman, Hæffner m. fl. och bland de senare först och främst på väggen Ödmann i sin säng. Emedan aftonen var vacker, sutto herrar gäster länge ute, språkade och drucko, och där vankades öfvermåttan lustiga infall. Flera snillen saknades dock, såsom Atterbom, hvilken hellre bevistade fröken von Schultz' konsert samma afton. Särdeles roligt var den originelle Hæffners skämt till professor Bredman: "jag tror professorn hellre gått att höra göken, än fröken?" Han måtte ironiskt menat höra de gökarne studenterna sjunga och larma.

I allmänhet voro de bjudna lärde herrarne

vänliga och tillgängliga. Också druckos nu våra gästers skålar under de lifligaste hurra-rop och besvarades med vackra tal å deras sida. Den artige landshöfdingen yttrade bland annat om det denna dag nyvärfvade manskapet, att han "vore öfvertygad, att om det vore fråga om att storma ett batteri, vi ej skulle vara bland les enfants perdus." Då upphofvo vi ett allmänt härskri, så att fästningen, bordet, med de ångande bålarna och de klingande glasen, gungade, och i ögonblicket hade hvart kompani intagit ett batteri, bål med glas, för att dricka nästa skål.

Sedan hedersgästerna under sång blifvit ledsagade ett stycke på hemvägen, började först den allmänna kalabaliken. Nu skreks, nu druckos skålar, den ena öfver den andra. De två, som ännu kunde redigt fattas, voro: 1:o *brorskål öfver lag!* 90 bröder på en gång: ett verkligt människokärlekens jättesteg. 2:o *Po-lackarnes skål*, under pågående frihetskriget! Och nu uppstämdes ett sådant hurrande, som om man redan rusade till anfall mot ryssarne.

Kl. 12 slöts kalaset. Allt hvad jag vet är, att portnyckeln riktigt fans i patronköket, och utan svårighet hittades nyckelhålet; för öfrigt: god natt!

Dagen därpå börjades exercisen med sina följder: frukosterna och det eviga bränvinsupandet. Detta blef mig för svårt. Jag hade därför redan samma dag som jag svor fanan

fattat den föresatsen att aldrig smaka bränvin mer och meddelat i bref min gamle far detta beslut, åberopande att en präst bör verka ej blott med sina ord, utan äfven med sitt exempel. Denna dag fick jag följande svar: "Jag vill ej, att min son skall föregå mig i något godt. Ifrån den dag, jag fick ditt bref, har jag ej smakat bränvin." Detta var mycket af en nära sextio års man, en kammarvistande lärd, som, enligt den tidens sed, supit vid hvarje mål, således minst tre gånger om dagen.

Ett annat ondt, som ej så snart kunde öfvervinnas, var värken i armarna af de pundstunga karolinska gevären, hvarmed vi öfvades, men vanan blef en god läromästare. Krigslagar öfverlades, gillades och utgåfvos. De förnämsta voro: att ej komma sent, ej lyfta mössan, ej infinna sig på mötesplatsen utan påskrufvad bajonett, utan kokard eller bandolär o. s. v. Förbrytelser häremot straffades med frukost öfver lag åt hela korporalskapet.

Nu marscherades, skylrades gevär och skämtades på hvilostunderna under alléerna i den skuggrika Botaniska trädgården. Alltid fanns där någon pajazzo, hvars uppretade lustiga kvick- eller dumheter saluterades med generellt grin. I leden funnos, utom en mediko-filosofie kandidat, jude till nationen, som fått svärja "vid Gud och hans heliga lag", äfven en promoverad filosofie magister: den

sedan ryktbare professoru och Shakespeare-öfversättaren C. A. Hagberg, hvilken satt under exercistidens från vapenöfningar lediga stunder i öfre katedern, klädd i bandolär, och försvarade en afhandling för docentur; för det tredje ännu en jude. Denne sistnämnde gick i andra ledet bakom mig, var således min underrotmästare, såsom det heter på militärspråket, och trädde mig icke allenast i fotspåren, utan esomoftast äfven på hälarne. Han ägde, sade han, varm kallelse till präst och hade af öfvertygelse öfvergått till kristendomen och undfått dopet — mot alla sina fränders vilja — den 1 maj detta år. Den yngste kristen, jag någonsin har talt vid!

Så förflöt hastigt och lustigt tiden. Oakadt den pest, influensa, som härjade i armén, behöll den ändå tämligen modet. Ja, själfva den mulna och duskiga väderleken klarnade, då vi på slutet af våra tolf dagar marscherade ut ett stycke från staden till den s. k. Polacksbacken, Uplands regementes vapenöfningsplats. Vi plottrade och sköto hela förmiddagen likasom fientliga mot de 1,100 man af samma regemente, som samma dag ryckte in och slogo läger helt lugnt på andra sidan af den vida slätten.

På en af de sista aftnarne hade vi den äran att få anställa en liten paradexercis på borggården för herr landshöfdingen. Efter exercisens slut vidtogo sänger till hans ära och nöje, hvilket alltsamman han besvarade i de

artigaste ordalag. Till sist yttrade han: "om kriget klappar på vår fjällport, skolen I, mine herrar, hastigt rusa emot fienden med till anfall gevär!" Jag beundrade den gode baronens och landshöfdingens liflighet att uttrycka sig; nu föll mig äfven i minnet ett annat tal, på en annan borggård, af en annan landshöfding, efter sång äfven af studerande: "God afton, go' herrar! Vackert väder i afton! Häruppe låter det ganska bra! Tack, god natt, go' herrar! —"

Följande dag redan tidigt afkläddes knekten och studenten gick glad till sina fredliga yrken.

Höstterminen 1832 afslutade jag i Upsala dimissionsexamen, såsom det då kallades, för att följande året prästvigas.

Och härmed börja mina
Pastoralminnen.

1. **Adjunkten på landet.**

Min själasörjarepraktik börjades i L:s landsförsamling år 1833 på hösten och fortsattes i staden A. år 1835. Från förra stället minnes jag blott min bekantskap med en gammal from

jungfru, läzerska såsom hon nu skulle kallas, därtill af första sorten, som sedan både muntligen och skriftligen förebrådde mig min trolöshet att ej vid nästa ledighet, såsom jag lofvat, söka pastoratet. Där minnes jag ock mitt första sockenbud hos en gammal finngubbe, boende $2\frac{1}{2}$ mil från kyrkan, fyra gånger så gammal som den unge själasörjaren själf, en gubbe, som på sin sotsäng ej hade annan synd att förebrå sig, än att han "hade varit så hård mot hästar"! Och från senare stället, eller staden A., erinrar jag mig blott den första oangenäma bekantskapen med Zaphira H., om hvilken mera framdeles, samt för det andra ett oenigt skraddarpar, till hvilket jag var sänd en mil från staden att dem försona. Mannen ville räcka handen till förlåtelse, men icke så kvinnan, tills jag utbrast: "Kanhända innan denna afton är den ena af eder död och står inför den evige domaren" — och si, innan kvällen var mannen död! De räckte dock hvarandra dessförinnan handen.

Pastor i A. vid den tiden var kontraktsprosten A. B. Nu var han gammal och sjuklig, men hade en gång varit en mycket lärd och kraftfull pastor. Han dref en gång djäfvulen bort från en smed på ett mycket fiffigt sätt. Smeden, som en lång tid varit drinkare, hade slutligen fått delirium, hvarunder han tyckte sig se djäfvulen under skepnad af en svart hund. En dag kom han till prosten B. och

beklagade sig. "Hvar är han?" frågade prosten, "jag ser honom ej". "Hå gubevars, hit in vågar han sig ej — men han stannade i farstun." "Vänta, jag skall gå och tala vid gunstig herrn." Därpå, sedan prosten utgått och stannat en stund i farstun, inkom han åter och sade: "se så, min käre mästare, nu har djäfvulen gått, och han har lofvat att icke oroa er mer, om ni på en hel månad icke smakår brännvin." Smeden gick, såg ingen svart hund längre och blef kurerad.

2. Biskoparne.

I december 1836 kom jag till hufvudstaden, kallad till tjänstgöring af biskop Wallin.

Biskop Wallins hemlif var icke treffigt. Hans maka, född Dimander, var rik på denna världens goda, men motsvarade ej med själens rikedom sin snillebegåfvade make. Likväl var hon honom oändligt hängifven, fast på förvändt och pjoskigt sätt, hvilket allt endast retade hans lifliga sinne. Så t. ex. då hans mycket upptagna tid om dagarne, bland annat med 27 kommitéer och direktioner, hindrade honom från sista årens älsklingsysselsättning, öfversättningen af Johannes evangelium, och han därtill måste använda nätterna, så ville icke hon enligt hans önskan gå till hvila, utan fanns en natt, såsom ett troget djur, sofvande

i yttre rummet med hufvudet på hans tröskel, hvilket mycket harmade honom. En annan gång, en middag, då deras bord var omgifvet af talrika gäster, råkade biskopen att med en vinkaraff slå sönder en tallrik. "Kors, Wallin! hur gick det till?" utropade den beskedliga värdinnan, och han utropade då i vredesmod: "vill du se, huru det gick till?" hvarpå han slog karaffinen mot en tallrik till.

Vid detta bord och i detta hus var dock tillfälle att göra bekantskap med den tidens ypperste män, såsom en Geijer, von Beskow, Tegnér, Franzén, af Wingård m. fl.

På en lördagsmiddag blef Tegnér af Wallin inbjuden, i det de gingo från prästeståndet. Första rätten var: slarfsylta, Tegnér åt icke slarfsylta, andra rätten: ölsupa, Tegnér åt aldrig ölsupa, tredje rätten: maränger, Tegnér fick äta sig mätt af maränger.

Franzén, den tiden pastor i Clara, skref en högst svårläst stil. En dag kom en skrifvelse från Franzén till Wallin. Den senare, som icke hade tid att dechiffrera den, sände den i nytt kuvert tillbaka. Då utropade Franzén, som på utanskriften igenkände Wallins vackra och läsliga handstil, men förgäfves försökte tyda innehållet af sitt eget bref: "Den beskedlige Wallin, nu vill han roa sig med mig! han skrifver då så, att ingen människa kan läsa det!"

Wingård fick af Wallin den öfverrask-

ningen till sin biskopsvigning; att kvällen förut i Wallins hus den lilla fosterdottern ur minnet reciterade ps. 319: "Väktare på Zions murar, skåda vidden af ditt kall" o. s. v., hvilken psalm just för detta tillfälle lär blifvit skrifven. Psalmen och flickans enkla deklamation däraf rörde Wingård till tårar.

Wallin hade den seden med sina tre adjunkter, hvilka eljes inför besökande biskopar och excellenser m. fl. presenterades och behandlades såsom kamrater, att på måndagsmorgnarna hålla rätt skarpa predikoförhör öfver deras predikningar. Vid ett af dessa tillfällen utbrast han: "Hvad läser du?" svar: "Wallin, Lehnberg" o. s. v. "Tag icke mig till mönster, läs Nohrborg, läs Abraham Pettersson!"

Ärkebiskop Wallin var, såsom allmänt bekant är, en mycket stor predikant med en särdeles imponerande stämma. Såsom en verkan af denna sistnämnda kan nämnas, att då vid en af hans högstämdate predikningar en järnbärare, lutad öfver en bänk, grät häftigt, frågades honom: "du gråter? förstår du då något?" "Nej", svarade järnbäraren, "icke ett ord, men det låter så vackert, så vackert!"

Efter Wallins bortgång fick jag som minne hans kapp af ärkebiskopinnan, åtföljd af följande verser af skaldinnan Sophie Hollander:

Jag stod så ofta uti pelargången,
Inunder Nicolai-templets hvalf,

Då orgelns toner stämde in med sången
 Och hvarje bröst likt templets murar skalf;
 Det var, då utaf "Davidsharpan" tonen,
 Med ljud af åskan, sommarvind ibland,
 Slog lasten ner, i kojans som på tronen,
 Men lyfte mot den högre regionen
 Den lidande, som grät i detta pröfningsland.

Det var en högtid! Själen höjde vingen
 Från jorden, som med all sin flärd försvann.
 En allgod Gud hon fann i stjärneringen,
 Dit bönen dufva sträfvade och hann.
 Hans spår hon såg i blommorna, i sanden,
 I stormen hörde hon hans gudasång,
 I vågens sorl, som tonade mot stranden,
 I myggans stimm, i gyllne aftonbranden,
 I allt förnam hon blott en högstämd jubelsång.

En sådan sabbat får jag aldrig åter,
 Förr'n evigheten slår sin ljusport opp,
 Och jag får famna den, jag här begråter
 Med ständig saknad under tidens lopp:
 Den störste Ordets tolk, som jorden burit,
 Som invigd i Guds dolda rådslag var,
 Som hjärtan skördat och som lagrar skurit
 Och mänskligheten på sitt hjärta burit
 Och mången härlig skörd för himlen utsått har.

Han gick — och dimmor sig kring Zion sänkte,
 Och nattens troll begynte så sin dans;
 Men ännu mången härlig stjärna blänkte
 Uti den helga kyrkans väktarkrans.
 Och snökolossen, som de små uppbyggde,
 Han smälte bort i deras helga sken,
 Och byggnads-mästarena undanskyggde,
 När himlastormarn, som de djärfve byggde,
 Vred sig med två-eggs-svärdet genom märg och ben.

Då från Elisa blef hans herre tagen,
 Han hälften af dess anda bedde sig:
 Elisas — utaf flammespannet dragen,
 Lät ifrån skyn sin mantel efter sig.
 Elisa bar den, och en himmelsk anda
 Liksom en vårvind genom honom gick.
 Han kände högre kraft med hans sig blanda.
 Så ock med dig det hände enahanda,
 Om med din herres mantel du hans anda fick.

3. Komministrarne.

Wallins komministrar på den tiden, äfven-
 ledes tre, voro: skalden Carl Fredrik Dahlgren,
 L. G. och den 83-årige skicklige violinspelaren
 Logren. Den förste af dessa undfick regel-
 bundet hvarje år vid nyårs-uppvaktningen sin
 skrapa för sina i Wallins tanke oprästerliga
 julkalendrar. Vid ett sådant tillfälle, när Lek-
 sands pastorat i Dalarne var ledigt, tilltalade
 Dahlgren de i trappan mötande kamraterna med
 de orden: "Nu har jag varit uppe och fått
 läxan!"

Komministern G. var till sin själ, liksom
 två af hans bröder till deras borgerliga näring,
 mera bryggare än präst, hvarföre ock en gam-
 mal käring, till hvilken han kallades på sjuk-
 besök och som icke ville vända sig ens att se
 honom, när prästen något hårdhändt fattade
 i gumman och vände henne i sängen med de
 orden: "Jag skall, anamma mig, omvända dig,
 jag!" — ganska piggt svarade: "kors, är det

komministern?... jag trodde, det var bryggarn!"

Samma kraftfulla sätt begagnade han ock vid beredelsen af straffångar till uppenbar kyrkoplikt, hvilken då ännu var påbjuden. En af dessa säges han i sakristian med käppen hafva tvingat till bekännelse och en annan med att föra honom fram till Ehrenstrahls tafa om Yttersta domen, visande honom afgrundsandarne med de orden: "där sitter du!"

Mellan Dahlgren, G. och en af pastorsadjunkterna, hofpredikanten P., fanns, genom den dåvarande stora äflan och afunden om sportlerna vid förrättningar i församlingen, egentligen ingen större vänskap. Detta oakadt skref Dahlgren vid P:s flyttning från hufvudstaden 1842 verser, som han uppmanade G. att sjunga. De följa här:

Bort ifrån oss du går,
Och fäfängt vänners krets dig mer behålla får.
Ljuft såsom förr i glada ringen
Låt sakna'n dock i dina spår
I trofast sällskap höja vingen!

När du från stadens gny
Är lyckligt hunnen ut och som en vårdags sky
Raskt ilar hän till fridens lunder,
En lifvets sabbatsdag skall gry
Naturens lik i sommarns stunder.

Se då vill på den stig
Af täcka blommor strödd, där Flora lägrat sig

Kärt saknaden din kosa följa
 Rikt i hvar blomma inför dig
 Af flydda minnen daggtårn hölja.

Med fågelns drill på kvist
 Erinra dig därom, hvad vänskap i dig mist,
 När du gick bort ur brodersfammen.
 Sång, samklang, uppå allt är brist:
 Knappt däraf mer än själfva namnen.

Af bäckens stilla fall,
 Som glider sakta fram i perlande kristall,
 Klart tonas skall den *Tro* vi bära.
 I lif och död den vara skall,
 Trots saknan's börda, vi nu bära.

4. Vittra sällskaper.

Dahlgren var vid denna tid en äkta jovialisk man och förstod att i sitt tarfliga hem på en kopp thé och *ett* glas punsch hvarje fredags afton kring sig församla Stockholms skriftställare och skriftställarinnor. Af de förra: Mellin, Kjellman-Göranson, Blanche, Ingelman, Carlén, Sturzen-Becker, bibliotekarien Arwidson, Rydqvist, komminister Löhman, Olof Fryxell, undertecknad m. fl. och af de senare: fru Flygare, sedan gift med Carlén, m:ll Burman, sedan gift med Sturzen-Becker, m:ll Wilhelmina Ståhlberg, m:ll Emilie Holmberg, tonsättarinnan, m:ll Sophie Ahlbom, skaldinna och gravörska m. fl. Sällskapet kallade sig

Aganippen; Tidningen, som redigerades till det mesta af Mellin och Dahlgren, "Aganippiska skopan", och skrifterna, anonymt ingifna, hvilka upplästes och bedömdes, hette de "Agganippiska ösningarna", hvaraf sedan funnos utströmningar i kalendern "Vinterblommor", tidningarne Freja och Figaro m. fl.

5. Vestmanlands och Dala gille.

Ungefär samtidigt härmed och något senare deltog jag äfven i ett annat mycket besökt halflitterärt sällskap, kalladt Vestmanlands och Dala gille, samt i Konstnärsgillet, stiftadt af flere bland medlemmarne i W. och D. gille, jämte Jolin, Ridderstad m. fl. Till det förra, som endast utgjordes af akademiekamrater och landsmän till mig, samlades vi å Barnhuskällaren vid Drottninggatan en gång i månaden under helt och hållet akademiska former: skalden Gudmund Leonard Silverstolpe var "inspektor", jag "kurator", doktor Dahlberg "vaktmästare" o. s. v. Särdeles trefflig var den 7:de mars 1843, som firades med prolog till inspektors "regeringsjubileum" (parodi på Böttigers öfver Carl Johans) och slöts med en vers på folksångens melodi: "Rakask och borste tag, bror! på din silfverdag", o. s. v. Under sångens afsjungande stod

"Stolpen", som var 13 kvarter lång, omgifven af fyra stolar, såsom en byst på sin piedestal.

Denne älskvärde och snillrike man, sedermera hastigt död af kolera 1853, ritade äfven mycket väl karrikatyrrer, likasom han sjöng präktig bas, spelade fiol på två käppar, härnade grisar och positiver, med ett ord, var en oändligt angenäm sällskapsman. Till hans egenheter hörde lusten att bevista eldsvådor. "Nu var det länge sedan det var någon eldsvåda i staden, gossar!" utropade han en gång, när vi gingo från gillesalen i gamla Barnhuskällaren, trähuset vid Drottninggatan. "Pang!" var svaret från Clara kyrktorn med första klämtslaget. "Hvar är elden lös?" "På Barnhuskällaren!" Så nedbrann genom en pigas ovårdsamhet att kvarglömma ett ljus i skafferiet, när hon beredde vår tarfliga sexa, detta gilletts enkla, tarfliga hem. Det flyttade sedan hit och dit, men fann aldrig sådan trefnad mer, hvarefter det urartade och upplöstes.

Början af nyssnämnda prolog lyder sålunda:

Si, Barnhuskällarn öppnar sina salar
till Gillets fest, hvem kan då vara stum?
Nej, glädjens eko ifrån berg och dalar
vill höras äfven högt från detta rum.
Till sång blir här hvart ord på Stolpens tunga
allt sant, allt godt han här i bilder klär,
i bilder, evigt sköna, evigt unga,

och när i kväll Mars samlat oss att sjunga
 Inspektors glada lof — skämt minst kan saknas här.

Här uti Bachi vinbestänkta gårdar
 dem Stolpen lyst åt sänggudinnors frid,
 på fjärde året re'n hans vänskap vårdar
 hvad själf han byggde åt sin glada tid.
 Om skämtet än i dessa salar andas
 hvem, om ej honom, tacke vi därför?
 Och nu då högtidskvällen festligt randas,
 vår tacksamhet med punsch i glasen blandas
 och det är allas fröjd därvid han ser och hör.

Svart mörkret låg en gång kring hufvudstaden
 och kölden öfver hvarje landsman tung,
 då bad till Stockholm så Upsalaraden:
 gif mig af dina gossar en till kung!
 Och Stockholm svarte: jag har många söner,
 men endast en, som är till kung nog lång,
 att källarsalens krona hjässan kröner;
 han må Inspektor bli på edra böner
 och föra Gillet an med skålar, glam och sång.

Han kom till Westmanlands- och Dalagille
 den, som vid Fyris re'n vår landsman var,
 den Stolpen med sitt hjärta och sitt snille,
 som allas glädje här i sina händer har.
 Tillförene vi den Inspektor skänkte
 till honorarium — stort bättre är ej nu
 den minnesgåfva, denna kväll nedsänkte.
 Tag broder den af broder! Ty vi tänkte:
 Du, du förstår vårt hjärtas mening, du.

6. Prästhus i Stockholm.

Ett annat prästhus, utom Wallins, hvaraf jag en tid var medlem, var pastor primarii d:r Hagbergs. Både han själf och hans maka, född Hysing, dogo under mitt vistande i huset. De lika fromma som älskliga barnen, såväl de äldre, de bortavarande, som de ännu hemmavarande, 3 söner och 2 döttrar, 7 år mellan hvardera, voro lika utmärkta människor äfven i hvardagslifvet.

Jag sjöng vid C. P. Hagbergs likbegängelse den 25 September 1841.

Du, förklarade! var vår Johannes,
 älskelig och älskande: i orden
 ljuf, och ren i tanke som i handling.
 Du med silfverhår och silfverstämman,
 kom så nyss att hälsa gamla vänner,
 och du vann så många nya. Ack!
 ett farväl blott blef din hälsning
 första gången du bland oss uppträdde,
 tolkande då ditt Johannes-afsked
 åt Wallin, den väldige aposteln
 Paulus, med tordön mellan solsken.
 Nu på minnets himmel lysen I
 som en dubbelstjärna, hvilken strålar
 stark och mild, på en gång kraft och kärlek.
 Nu från himlars himmel skåden I
 lugnt vår tid af otro och af oro,
 ty de följas såsom tro och frid.
 O, men sänden eder ande neder:
 säg, du ene, än en gång din varning
 "Otrons själfördömelse!" Du andre:

Hofpredikantens minnen.

lär oss hålla, hvad så skönt du hållit!
 "Andans enhet genom fridens band".
 Då med Gud ej räddas ljusets svurna
 mörkrets hela här; ty mörkrets fanor
 skola multna, huru högt än burna!
 På er graf vi skulle tveka, vi,
 att Guds ord försvara, såsom I,
 att än tro och dygd åt världen lära?
 Nej, hvar vore då ert minnes ära?!

Men, du sist förklarade! tillgif,
 att en dödligs hjärta hänförs här af
 stundens strider. Ack, ditt eget stridde
 Herrans strider än uti sin sista.
 Si, så kär du hade intill döden
 den dig anförtrodda, dyra hjorden,
 att när nu du upphof sista gången
 dina händer öfver dina kära,
 då af det evinnerliga lifvet
 morgonrodnaden i sanning syntes
 på din bleka panna uppgå redan,
 och du sade, med en blick af kärlek,
 sådan du den egde, dig så egen:
 "Älskens vänner, såsom Gud er älskar"!
 O, ej föll välsignelsen i ringen
 utaf barn och älskad maka blott,
 nej, den bön, från sådan herde gått,
 glömde säkert af de tusen — ingen.

Ett tredje prästhus, hvilket jag äfven en
 tid tillhörde, såväl i Jakob som Storkyrkan,
 var pastor primarii Abraham Zacharias Pet-
 terssons. Oaktadt doktorinnan Pettersson var
 utmärkt vänlig och snäll, blef det i huset hvar-
 dagsvis i hög grad otrefligt genom de tre sö-

nernas själfsvåld, som öfvergick alla gränser. Den enda dottern fick danssjuka, blef gift och dog snart. Den äldste sonen satt en gång och fantiserade öfver sin framtid, att "han gifte sig ej, om han ej med hustrun finge 200,000 rdr. Första året skulle de resa till Rom och Paris, sedan bo i Stockholm i hvar sin våning". Allt slog in. Men lyckan räckte ej länge, han blef skild från sin rika fru — gifte om sig likasom hon; men dog sedan på Konradsberg.

Pastor primarius Pettersson var stor såsom talare och kateket eller nattvardsungdomens undervisare, samt törhända störst såsom själasörjare för de döfstumma och blinda vid Manilla. Jag sjöng vid hans likbegängelse den 25 Augusti 1857.

Efter Petterson kallades, såsom vanligt är i Storkyrkan, en hel mängd profpredikanter, men endast 5 antogo kallelsen.

Då skrefs:

Sanct Niclas! dina fem .
jag önskar mycken lycka:
du får blott en af dem,
fast mången kunde tycka,
att du ändå
behöfde de andra också.

Den *förste* borde bli
för Präst- och Bollhusgränden
polis, och sitta i

så stads- som ordningsnämnden.
Till herdestaf
naturen en påk honom gaf.

Den *andre* sköta bör
gymnas- och konsistorium,
kyrkrådets gräl stå för
och kyrkostämmans forum.
Till herdestaf
en klubba natur'n honom gaf.

Den *tredje*, fattig karl
i skrifvarprofessionen,
bäst fattigvården tar
och pastors-speditionen.
Till herdestaf
en griffel natur'n honom gaf.

Den *fjärde*, talare,
berytad ifrån skolan,
grafkoret kan du ge
till fält och predikstolen.
Till herdestaf
en näsduk natur'n honom gaf.

Den *femte*, riksdagsman
är framför allting annat.
I banken passar han
och standet bra, förbannadt.
Till herdestaf
en rulle natur'n honom gaf.

Nu af de fem på *tre*
votera du är tvungen,
och sedan få vi se,
hvem som blir nämnd af kungen.
Tänk om af dem
han utnämnde alla de fem!

Ännu ett prästhus från denna tid kan jag icke undgå att erinra mig: komminister M:s på Söder. Han var lycklig talare, predikade, sade spefåglarne i anseende till hans alltid fulla hus, då många af åhörarne måste stå utanföre, så att "sirapen rann utför trapporna", men i sitt lefverne var han en öfverdådig drinkare. Han var gift med en ängel till kvinna, mild, tålig, känslig, som snart sörjde sig till lungsot och dog. Han, i häftiga samvetskval, men öfverlastad, besökte en natt hennes likrum, kastade sig öfver liket att omfamna och kyssa det, men slog tinningen och ögat på kistkanten, hvaraf han så vanställdes, att han vid begrafningen måste skylta ansiktet med sin näsduk, hvilket folket tog för sorg! Åter friade han efter någon tid, men nu till ett medelålders fruntimmer i församlingen. Hon, afrädd af alla förståndiga, svarade: "jag skall förbättra honom". Förgäfves! Han flyttade sedan till ett landtpastorat, där han förföll alltmer och dog snart. Besynnerligt nog erinrar jag mig härvid, att både åt denne och en annan stockholmspräst skref jag profpredikningarna, hvarpå de undfingo stor röstpluralitet, men när jag skrifvit och profvat själf på många ställen, har jag aldrig till någon betydande del lyckats vinna församlingarnes röster.

7. De tre flickorna på Söder.

Ett annat hus på Söder, där jag denna tid äfven mycket umgicks, var J:s. Fadern, en gammal sträf sjöbuss, änklings sedan många år, var sällan eller aldrig hemma utan på ständiga sjöresor. Han öfverlämnade sina tre döttrar, 19, 17 och 15 år, oändligt svärmiska, musikaliska och hjärtliga flickor, åt sig själfva och en gammal trotjänarinna, Anna, med bestämda kostpenningar i månaden.

Obegripligt är, huru detta kunde så väl lyckas! Ty här umgicks icke blott flere magistrar och studenter utan äfven en mängd andra unga karlar och flickor. Här firades födelsedagar och namnsdagar med verser, konfekt och viner, och icke nog med det, utan äfven mot slutet af månaden, när kostpenningarne räckt väl till, tillställde den beskedliga Anna åt sina tre tärnor och deras umgängesvänner glada kalaser med dans, sång och lekar långt inpå natten. En af flickorna blef sedan gift med en ungdomsbekant, en hederlig och aktad kryddkramhandlare, men de två andra dogo ogifta.

Vid en af dessa ofvan nämnda små fester improviserade jag följande lilla poem:

Där växte uti Södergård
tre blommor under himlens vård.
M—ll ock vårdade dem alla,
de mände honom "farbror" kalla.

Den första en *Reseda* är,
 så angenäm, så alla kär,
 och huslig se'n; ej blott i fönstret,
 men ock i köket är hon mönstret.

Den andra, som en *Nejlika*,
 blott säger nej, men menar ja.
 Det "militäriska" hon prisar,
 men ock studenter vänskap visar.

Den tredje en *Linnea* lik,
 på anspråkslösa dygder rik,
 bäst trifves för sig själf i skogen,
 att lyss på fågelsång så trogen.

Nu trenne ungmän, certim tre,
 till Söder månde sig bege.
 I sitt slag äfven — notabene!
 de voro blommor dem vi mene.

Prästkragar kallas de försann,
 fast blott studenter, en och ann'.
 För tärnorna de ville bocka;
 prästkragar duga till att plocka.

Nu en fick korgen strax på skämt,
 för det hans blomblad ej satt jämnt.
 Ej bättre gick det just den andra:
 i ogjordt väder fick han vandra.

Den tredje plockas, blad för blad:
 "Nej, ja, nej, ja, sur, glad, sur, glad!"
 Men hur det är, går jag i borgen,
 att äfven han till sluta får korgen.

8. Långa lappskan

var en egendomlig företeelse, som en tid lät visa sig i Stockholm

Den 22 april 1837 sjöngos följande verser vid en födelsedags firande hos en gammal ungtkarl på norr, en revisor i Kammarrätten, i kretsen af hans kamrater, af hvilka en, stående på en pall, var utklädd till långa lappskan:

O fins väl högre fröjd på jorden,
än kärlekens på gamla dar?
Nej, längst på söder, högst i norden
den alla hjärtans hyllning har.
Si, därför att dess sötma smaka
med vännerna på vännens dag
jag kommit hit att bli hans maka,
och "långa lappskan" heter jag.

Se'n själf han såg mig härom dagen
och honom jag, ej ro jag fått;
det känns så underligt i magen!
Det kanske så ock honom gått?
Jag bröllop prompt med mannen tigger.
Man sagt mig, att han makalös
och ensam dag och natt än ligger
blott rökte, snusade och nös!

Fördenskull, alltså och emedan
jag högst af alla flickor är,
jag hoppas bli hans fru i nedan,
då han på ny blir i mig kär.
I långa år här på Norrmalmen
han gått och trängtat — vill ha en

som han ej tappar bort i halmen:
och si! jag hinner till i den.

Hur treffigt, när han tjänsten lämnar
och tar sin lilla, nätta fru
med sig till brunnen, dit han ämnar!
Hvad glädje för de unga tu!
Hvad fröjd det blir i hela orten:
Han slipper revidera mer
och jag att klifva mer i l—n;
oss gratis alla dar man ser!

Hur ljuft vår värld vi genomvandra:
fast till min hand han knappast når,
vi hålla om och af hvarandra.
Vid brunnen strax han bättre mår,
när han sig får en egen gumma,
som pysslar ständigt, snällt och sött;
som jämt kan på sin gubbe brumma
och se om glaset rätt blir skött!

Hvad hjälper dock i vatten dricka
med själfva Necken brorskål? Tvi!
om man ej kan sig vederkvicka
ibland med litet arrak i?
Och brunns-allén blir torr som gatan
och tråkig, då man går allen,
om man ej har ej en riktig — ängel
till hustru, som har änglaben!

Hvad jag min man skall pussa, klappa,
för mun och hand han bäfvar ej!
Tänk om en dag han hette pappa
utaf en liten lapp? Nå säj!
Hur nöjd han skulle pipan nagga
och skälmskt se på sin långa fru,
samt sitta ständigt snällt och vagga!
Det vore sällt och treffigt ju?

Ofvan bemälte revisor, Anders Gustaf Hillgren, var på sin tid en rätt lyckad poet af gustavianska skolan. Detta bevisar hans under ett par, tre årtionden i hela Sverige sjungna Dryckes-visa.

Emedan det många gånger grämde den hedersgubben, att visan så ofta förvrängdes, aftryckes hon här efter författarens eget manuskript:

Bålen vinkar! Vid dess stränder
sätt dig ned, drick drufvans skål;
ännu vinkar denna bål ...
Drick! Du vet ej hvad som händer.

Nöjet vinkar! I dess sköte
sänk dig munter, fri och säll.
Drick! och sluta glad din kväll,
glad gå nästa dag till möte.

Kärlek vinkar! Sakta! sakta!
Blomman sina taggar har;
älska, drick och lycklig var;
men ditt lugn, din sällhet akta.

Vänskap vinkar! Glad, förtrolig
tryck ditt hjärta till en vän;
drick, om du förtjänar den,
drick! och gör din afton rolig.

Lyckan vinkar! Vis, försiktig
utaf hennes skatter njut.
Ingen lidande förskjut;
drick! din dag är kort men viktig.

Nöden vinkar! Lid och hoppas,
 var ej sorgsen, var ej svag.
 Drick! kanske en osedd dag
 än en gång din lycka knoppas.

Åldern vinkar! Nyttja tiden
 ej till laster, ej till brott;
 drick och gör din like godt,
 snart är styrkans dag förliden.

Grafven vinkar! Glömskans boning
 öppnas för din rädda blick.
 Med din vän sjung, le och drick;
 med din ovän drick försoning.

Som en ytterligare prof på gubben Hillgrens lediga versifiering, och detta från hans ålderdom, må här ock anföras hans eget skalkaktiga "Svar på långa lappsans hälsningar på födelsedagen den 22 april 1838:"

Nog minn's jag dig, din långa f--n,
 när du i fjol var här i sta'n,
 hur du dig gjorde känder, alltväl,
 på gator och i gränder;
 du förstår mig väl?

Och hur' du se'n till Lappland for,
 att blifva Lillepytters mor;
 så att med skam och nesa, alltväl,
 du måst till Tyskland resa;
 du förstår mig väl.

Men vare därmed hur' det vill,
 du likväl själf var skuld därtill;

och hvem skall barnfar heta?... alltväl!
 det kan hin håle veta;
 du förstår mig väl.

Men skyll nu bara ej på mig,
 det vill jag likväl råda dig;
 ty då ser jag mig tvungen, alltväl,
 ge tusan dig och ungen;
 du förstår mig väl.

Nu tiden är väl inne snart,
 det syns utaf din hälsning klart;
 men det mig ej månd' röra, alltväl,
 jag har därmed ej göra!
 du förstår mig väl?

När jag i världen hit kom till,
 i mars, i maj, ell' i April,
 kan dig detsamma vara, alltväl,
 angår ej dig, din mara!
 du förstår mig väl?

Och att det ändtligt nu blir vår
 en hvar, såväl som du, förstår;
 men hvad angår min resa, alltväl,
 du säkert får lång näsa;
 du förstår mig väl!

8. Hofpredikanter.

En dag kom en min kamrat, hofpredikan-
 ten A., helt mystiskt upp på mitt ämbetsrum
 på förmiddagen och bjöd mig att samma af-
 ton, kl. 6, följa mig till en mycket obskur
 gata den tiden, Kindstugatan, så skulle jag få

göra en ny intressant bekantskap. Välan, tiden kom, kamraten hämtade mig och vi gingo. I mörkret trefvade vi oss fram, icke allenast genom de trånga gatorna, utan äfven tvärt öfver en ruskig gård 3 trappor upp; där öppnas en dörr, och aldrig har jag blifvit så öfverraskad. Hvilken syn! En sjuttonårig flicka kommer oss till möte — en fulländad skönhet. Aldrig har jag sett något vackrare. De falla i hvarandras famn, och hon presenterades såsom hans trolofvade. De hade sett hvarandra för första gången på ett fadderskap och sedan på ett slädparti, där de uppgjorde förlofningen.

En tid därefter firades bröllopet på källaren Ryssvik. Men hvilka dåliga omina! Jag var marskalk och skulle hämta brudgummen: han fick icke sina stöflar från skomakaren utan måste begagna gamla. Vi reste till festen. Men där dröjde bruden att infinna sig på en hel timme. Hon hade icke fått brudklädningen från sömmerskan. Biskop Wallin vigde i fullt mörker. Han tillät inga ljus tändas, utan svarade på min förfrågan: "tror du jag ej kan läsa, hvad jag själf har skrifvit?" Slutligen vid bröllopsbordet fick statssekreteraren von Hartmansdorff, som fungerade den dagen såsom brudgummens fader, bud och befallning att genast infinna sig hos konung Carl Johan på hofvet — där han blef afsatt.

Detta så olyckliga bröllop följdes af ett

olyckligt äktenskap och efter få år måste jag vid konsistorii-bordet döma denne min kamrat och dess en gång så sköna, älskliga brud till skilsmässa i äktenskapet.

En annan kamrat — vi vilja kalla honom mag. B. — gaf mig ock tidigt förtroende om sin kärlek till en ung och vacker flicka på Norr. Hon var fosterdotter till en änkefru W. Han hade varit anmodad att ge den 14-åriga tärnan lektioner i kristendom, geografi och räkning, och när hon var konfirmerad, så förlofvades de. Men ack, nu började för de unga tu år af de bittraste lidanden. Den gamla frun, som utan tvifvel en tid tänkt på att få ega honom själf, plågade dem båda med den galnaste jalsi. Ensamma fingo de aldrig vara hvarken på promenader eller i hemmet. Talade de förtroligt med hvarandra, misstänkte gumman genast att de förtalade henne. Var han där, öfverhopades han med de häftigaste förebråelser för de obetydligaste saker, såsom musik, teater, eller om han vågade tala väl om andra människor, hvilka icke voro i den gamlas tycke. Var han icke där, så förebråddes han, huru han kunde tillbringa kvällen på bjudningar hos någon annan. Stundom klappade han förgäfves på och insläpptes ej på flera dagar.

Slutligen skulle bandet brytas och fosterdottern hemskickas på landet till sina föräldrar. Men de unga voro hvarandra trofasta,

såsom Jakob och Rakel, fastän Lea ville lägga sig emellan; och när bröllopsdagen ändtligen kom — den bedröfligaste dag, enligt bådas utsaga, i deras lefnad ty, utom allt annat, bjöds ingen af deras släktingar eller vänner — blef vigselförrättaren hindrad och kom först efter ett par timmar. En gammal piga välsignade bruden och marskalken ledde henne till vagnen, men ej brudgummen, som gick efter. Först i egna hemmet kände sig de båda för- enade lyckliga och fria.

Och denna lycka räckte sedan i många år. Och med barn blefvo de rikligen välsignade, alla afkomlingarna älskliga och friska.

Så lyckligt blef beklagligen icke fallet med en annan kamrat, både från akademien och hofvet; jag kallar honom C. Hans kärleks- och äktenskapshistoria var en verklig tragedi.

På sällskapsteatern i tragiska roller gjorde C. och hans Karin redan i Upsala, där hon var borgaredotter, bekantskap med hvarandra. Båda ytterligt passionerade samt hastigt förlofvade, gifte sig tidigt med hvarandra och bosatte sig i hufvudstaden, där de uppehöll sig en tid genom inackorderingar och s. k. pension för gossar.

Han, en vacker karl med vackra predikogåfvor, föll så i smaken hos exc. de Geer, att denne en gång vid sin vanliga middagspromenad på Norrbro, då han mötte C., erbjud

honom ett då ledigvarande patronelt pastorat. C. anhöll om tre dagars betänketid! Detta hade kunnat kosta honom pastoratet. Men långt därifrån, och han ditflyttade snart med sin Karin. Men här träffade dem de mest sorgliga öden. Han, känslig för det sköna och kär för de sköna, var fåfäng till ytterlig grad, men, såsom jag fullt tror, icke trolös. Hon däremot, ytterligt svartsjuk, dog plötsligt efter en barnsäng, såsom det troddes af intaget gift. Han miste förståndet, fördes till Vadstena dårhus och slöt där sina dagar.

9. Embetsförrättningar.

Från min långa tjänstetid i Stockholm erinrar jag mig många märkvärdiga tilldragelser vid lysningar, vigslar, barndop och begrafningar samt kommunioner på dödssängar. Kallad en gång, sent en afton, att döpa ett nyfödt döende barn, afbröts jag midt under akten af moderns rop, att barnet ej finge döpas, emedan hon hade baptistiska betänkligheter!

En annan gång, och då oäkta barns föräldrar ej få enligt 1778 års k. bref efterfrågas, uppsändes ett barn i sakristian på förmiddagen, med den s. k. edsvurna barnmorskan, att döpas såsom flicka, och samma barn på e. m. att döpas såsom gosse, för att få dubbla dopsedlar och dubbla underhållspen-

ningar af den i landsorten boende barnfadern. Saken röjdes och den samvetslösa barnmorskan blef åtalad.

En gång kom en sjöman att uttaga lysning, men då han gjordes uppmärksam uppå, att han ej på flera år varit hemma i fäderneslandet och således annons om hinderlöshet först borde införas i allmänna tidningarna, så utbröt han i vredesmod, sönderrifvande sitt betyg och kvinnans samt lysningskartan: "ja, då får det vara!" hvarpå en hjärtlig lyckönskan naturligtvis hemskickades till den påtänkta bruden, att hon sluppit en så vildsint äkta man.

En annan gång hviskade brudgummen till blifvande svärfadern vid afskedet i dörren, men nog högt, så att det hördes: "jag tycker se, hvad hon skall bli flat om söndag, när det lyser", fastän de nyss med två borgesmän intygat, "att det var med vederbörandes vetskap och samtycke." Bruden måste då efterskickas och underrättas.

Själffve biskop Wallin var en gång på väg att utfärda lysning för en far med sin oäkta dotter. Lyckligtvis yppades förhållandet i rätt tid.

Vid ett tillfälle nekade förmyndaren sitt bifall till den rika myndlingens äktenskap med en ung löjtnant, hvilken han ej trodde om att kunna vårda flickans penningar så väl som han själf. Förmyndaren stämdes till världs-

lig rätt, och denna resolverade till äktenskap, då ingen vanfräjd kunde bevisas.

En dag begärde en kvinna lysning för sig och en långholmsfånge, för att därigenom gifva honom laga försvar. Detta kunde ej beviljas.

Likaledes begärde en man, som af högsta domstolen blifvit dömd äran förlustig, att få gifta sig med en ung norrländska. Detta beviljades, sedan den utkorade själf blifvit underrättad om hans vanfräjd. På tillfrågan, om hon ändå ville gifta sig med den ärelöse f. d. hofrätts-notarien, svarade hon: "ja, jag skall, med Guds hjälp, upprätta honom". Därmed höll hon, i ett följande mångårigt, lyckligt äktenskap, ärligt ord.

Af bröllop ihågkommas i synnerhet tre. Innan det första mötte jag en dag den store tragikern Almlöf på gatan. Jag frågade hvarföre han, äfven utom teatern, hade en så tragisk uppsyn? Han svarade: "skulle jag icke sörja, som har en syster, hvilken nästa vecka skall på spinnhuset?" Med denna inledning bjöd han mig på bröllop. Systemen skulle nämligen vigas vid fångpredikanten E. och sedan med honom blifva bosatt på norra korrektionsinrättningen.

Vid det andra tillfället var lysningsattensten från Katarina pastorsexpedition orätt skrifven. Jag viger. Brudgummen tillfrågades, om han ville hafva den namnförvexlade bru-

den? och svarade dumt nog: "ja", men bruden däremot: "jag heter icke så!" hvarefter de båda frågades om och vigdes med de rätta namnen.

Vid det tredje bröllopet stiger en ung skraddaregesäll stammande fram efter vigseln och säger: "ja-ja-jag ä-ä-är bru-bru-brudens bro-bro-bror och sä-sä-säger ne-ne-nej till det här!" Hvarpå jag invände: "Nu är det för sent. Gå i stället fram och gratulera!" Hvilket ock den beskedlige mannen mycket riktigt gjorde.

Många rörande begrafningar förrättades: såsom en gång af två makar, en annan gång far och dotter, den senare fullvuxen.

Men en af de mest rörande bland alla dylika sorgliga förrättningar var törhända en begrafning i full ensamhet och skymning af en man, förr mycket bekant och firad bland talrika vänner, men i döden öfvergifven af dem alla!

Slutligen vid ett annat tillfälle, midt under begrafningsbönen, stannar en vagn utanför likhuset. En i svart höljd dam tränger sig genom den talrika likprocessionen och knäfaller vid kistan, där den unge man hvilade, med hvilken hon utan tvifvel varit nära förbunden, och hon kvarligger där till välsignelsen är läst, hvarpå hon ilar ut, uppstiger i vagnen och försvinner.

En annan, mera ljuft rörande begrafning från denna tid, den 28 Oktober 1842, i Storkyrkan, minnes jag ock. Det var en älsklig, sextonårig flicka, dotter till en af de aderton i Svenska akademien professor Enberg. Han och hans lika åldrade fru, född Bruce, lefde i det lyckligaste äktenskap, omgifna af två barn, en son och en dotter. I hemmet och på promenader, hvilka regelbundet företogos två gånger om dagen, voro de oskiljaktiga. Den förhoppningsfulle sonen blef student, tvinade bort och dog ett år efter dottern. Vid hennes jordfästning uppläste jag följande verser:

Tystnen, toner, I, som ringen
sabbatsfrid från tempelhöjd!
Tystnen, sånger, I, som klingen
under hvalfven andaktsfröjd!
Dödens brud, som hit vi föra,
kan ej mer ert budskap höra.

Förr hon lydde det så gärna,
följde gladt de kära ljud.
Bönens tempelvigda tärna
trifdes bäst här hos sin Gud.
Gick så åter ut i vimlen,
hade än i hemmet himlen.

Ty hur' sällsynt hennes värde!
huru flärdlöst hvart behag!
Ej sin tro hon endast lärde,
men hon lefde den. Hvar dag
bar blott nya vedermälen
af den gud-hängifna själen.

Hvilken kärlek, som ej velat
veta ens en orätt af!
hellre lidit själf, än felat,
om blott andra fröjd hon gaf.
Hvilket hopp! Hon ville kalla
salighet till mänskor alla!

Nu i högre toner klingar
hennes fromma hjärtas sång.
Och på lätta änglavingar
sväfvar hon hit ned hvar gång.
Då till fader, då till moder
så hon hvisskar och till broder:

"Gråten icke mer Guds vilja.
Den, I mistat, vunnit allt.
En gång intet oss skall skilja,
då åt Gud vi oss befallt.
Bittra äro jordens strider,
men man segrar, fast man lider.

Stilla, som förut, i ringen
är er Tilda med er än;
och då saknen I där ingen,
fast hon icke syns i den.
Hon är död — så sorgen säger;
nej, jag lefver — er jag eger!"

Stilla hviska andeljuden
till de kära tröstens ord.
Men med döden viges bruden
här af trenne skoflar jord.
Oundviklig är den domen:
mänska, du af jord är kommen!

Klingen åter, tempelsångér,
 som hon sjöng så fromt förut,
 klingen åter några gånger,
 tills vi äfven sjungit ut,
 och få hemgå med försoning
 till gemensam fadersboning.

Af kommunioner på sjuksängen ihågkommer jag särdeles tre.

Den första var hos en gammal, halfblind kvinna långt upp i Hvita bergen, hörande till Katarina församling. Här rådde det största både yttre och inre elände. Kvinnan befanns liggande på halm, betäckt af en grof säck. Enda möbeln var utom sängen en gammal stol med en enda spjäle kvar; och när jag såg ned under det långa samtalandet med den förtviflade, om jag kunde sätta mig därpå, fann jag till min förskräckelse, att ohyran därpå hade sin bro, hvarpå den krälade mellan golfvet och sängen. Ändtligen, efter många och förfärliga bekännelser, bland annat om fyra mord, begångna i ungdomen, frågade jag efter en bibel, för att läsa ur det tröstefulla Johannis 8:de kapitel Jesu ord till den botfärdiga synderskan: "Icke dömer jag dig, gack i frid!" men en bibel fanns ej i hela trakten. Hon kommunicerade och dog i frid, ännu under mitt kvarstannande i det rysliga rummet.

Till den andra sjukkommunionen kallades jag af en ung skraddaregesälls hustru i Stor-

kyrkoförsamlingen. Hennes man låg för döden och hade ingen frid. Jag infann mig genast 3 tr. upp i ett hus vid Köpmantorget. Men strax den sjuke fick se mig, vände han sig tvärt mot väggen och utropade: "Hvem f-n har skickat bud på prästen?" Jag gick genast fram, lade min hand stilla på hans axel och sade: "Här är en annan, som skickat bud på dig: det är döden och domen — och här är ock en annan än en människa, som vill tala med dig — det är din frälsare och domare. Jag lyckades, innan jag gick, att få honom att omvända sig.

Den tredje sjukkommunionen — bland hundrade andra, mindre märkliga — skedde på Serafimer-lasarettet. En döende kvinna tillhörande min församling hade där en vacker, solljus vårmorgon låtit tillkalla mig. Hon var förtviflad — kunde icke ens bedja. Förgäfves läste jag för henne Fader vår och andra böner; hon kunde icke efterstamma de första orden, och alla de mest trösterika bibelspråk återstudsade för hennes ständigt förtviflade rop: "jag har ingen nåd, jag är förskjuten, min nådatid är för alltid förspild!" "Nej!" utropar jag slutligen, "så sannt som denna Guds glada sol lyser in i ditt rum och på ditt dödsläger — så sannt har du ännu en nådig Gud." Af detta allt lugnades hon småningom och afsomnade i frid.

10. Hofven.

Innan jag öfvergår till minnena af min mera enskilda själasörjarepraktik, vill jag nämna några ord om de tre hof, där jag nära tjugo år blef kallad att uppvakta.

Den bevisligen allra siste af konglige hofpredikanter, nämnda med dubbel tjänstårsberäkning — någon annan lön egde icke extraordinarie — var jag bland de förste, som vid *Carl Johans hof* icke uppträdde i skor och i damasker, men fotsid s. k. samaria fick på den tiden icke saknas. Ensamt de *ordinarie* hofpredikanterna kallades till "gamle kungens" bord; således undgick den kallelsen mig, såsom ännu icke hunnen den graden. Gudstjänsten hvarje söndag var bestämd till kl. 6—7 på aftonen i konungens smårum, strax utanför hans sängkammare. Där, i mellanrummet, hade prästen sin tillfälliga talarestol; kungen intog en taburett midt i rummet innaför, och i rummet utanför församlades prästen, excellensen Brahe, öfverståhållaren samt uppvaktande kammarherrar, hvilka utgjorde de öfriga åhörarne. Hela gudstjänsten fick ej räcka mer än en half timme, och att konung Carl Johan rätt väl förstod den, bevisades såväl af hans raska uppstigande vid läsningen af epistel och evangelium som äfven af hans samtal efteråt med predikanten, särdeles vid ett tillfälle, då slutet af föredraget innehållit

en lyckönskan för konungens resa midt i vintern vid 80 års ålder öfver fjällen till brödrariket. Vid hvarje gudstjänsts slut gaf kungen en dukat till hofförsamlingens fattiga.

I kung Carl Johans rum var temperaturen vintertid aldrig under 25 grader, hvilken värme underhölls genom ständiga stockeldar i dåvarande stora spisar. Värmen var för den därvid ovane svår, äfvenså ofta den mer än timmars långa väntan för de många in- och utspringande sängkammargästerna under konungens uppstigande och klädsel. Vid ett tillfälle, då befallning redan skett, att den vanliga promenaden i vagn till Djurgården för dagen skulle inställas, bevisade hans gemål sin stora makt öfver hjältekonungen. Helt oförmodadt och i det rum, där prästen ensam väntade, öppnades plötsligen bakom honom en löndörr i tapeten, och den lilla, då redan mycket hopkrumpna, klotrunda drottning Desideria inträdde ensam samt utan att gifva ett ord, knappt en nick på hufvudet åt den djupt bugande, tog hon sin väg oanmäld direkt in i konungens sängkammare och ändrade ordern om åkningen.

Två dagar innan konungen insjuknade i sin sista sjukdom var jag hos honom den siste predikanten och följde honom äfven i april månad samma år, jämte tusende öfriga, till Riddarholmsgrafven.

Gamle kungen hade en särdeles afsky för

hundar, i synnerhet svarta, och det påstås, att han redan under republikens dagar i Paris skulle hafva blifvit spådd, att han en gång skulle blifva kung, men "dö, biten af en svart hund". Själf såg jag en gång den reslige hjältegestalten vid en kort promenad å Carl XIII:s torg rygga flera steg tillbaka för en framrusande, skällande svart hund.

Om den första delen af profetian, tronbestigningen, veta vi alla, att den gick i fullbordan, se här, hvad som berättades om den senare. Samma dag, eller sista födelsedagen den 26 januari 1844, då åldringen drabbades af slag och måste intaga sjuklägret, säges han i förmiddagens konselj hafva kommit i häftig strid med statsrådet, förre domprosten Heurlin, hvarefter han vid uppvaknandet ur dvalan skall hafva utropat: "nu är jag biten af en svart hund". Sagan är bra!

Uti *konung Oscars* hof voro alla uppvaktande befallde till middag efter predikan. Timmen för denna gudstjänst var vanligen kl. 4 söndagseftermiddagen. Undantag däri-
från tillkännagafs alltid af en hoflakej på söndagsmorgonen.

En dag kom denne med underrättelsen, att gudstjänsten var utsatt till kl. 5. En sådan timme antydde, att kronprinsen med sitt hof skulle till Carl Johan på middag. Jag åt därför såsom vanligt kl. 2 en bastant, borgerlig middag i mitt eget hem med de mina.

Men huru stor blef ej min förlägenhet, när jag vid ankomsten kl. 5 till hofvet befalldes af kammarherren att kvarstanna efter gudstjänsten, då gamle kungen och drottningen med hela deras hof skulle infinna sig till festmåltid. Aldrig glömmar jag min leda vid de 10 å 12 rätterna, som aldrig ville ta slut; endast de olika vinerna för hvarje rätt kunde jag läppja litet på. Vid sådana högtidligare middagar gick så till, att icke allenast bakom hvarje stol fanns en lakej, utan bakom de kungliga, i rad efter hvarandra, minst fyra uppvaktande. Först räckte hofmästaren fatet åt lakejen, sedan denne samma fat åt löparen, så denne åt pagen, sist denne samma fat åt den kungliga personen. Dessa pager voro från Carlberg inkallade adlige kadetter, för tillfället iklädde pagedräkt. Säkerligen med ungdomligt god aptit hela de många timmarne, fingo de stå och se på huru andra smorde kråset. Efter Carl Johans död bortlades denna ståt och sedan de unga prinsarne allteftersom de voro konfirmerade, jämte den unga prinsessan, intogo sina platser vid bordet, gick där lifligare och gladare till. Efter måltiden serverade kammarherrarna kaffet åt de kungliga samt hoflakejer åt de öfriga. Därunder skulle alla stå, så framt ej drottningen någon gång satte sig, då fingo hennes hofdamer sitta; men vanligtvis gingo både kungen och drottningen omkring hvar åt sitt håll och talade några

ord till hvar och en af de närvarande. Likasom alla voro samlade innan den höge värden och värdinnan inträdde, likaså omkring kl. half 8 afträdde de först med en lätt bugning, och så alla de öfriga.

Gudstjänsterna vid konung Oscars hof på senare tider förhöjdes genom fyrstämmig koralång af de fyra musikaliska syskonen, hvilken sång ackompanjerades af prins Gustaf på ett orgelharmonium, som sades hafva tillhört Jenny Lind och var en present till honom. Under hela predikan, då konungen understundom omgafs äfven af drottningen, men alltid af prinsessan och de fyra bröderna, voro framlagda silfverriksdalar och nyvexlade sedlar på framför stående taburetter, hvilka penningar sedan samlades af den bugande kammarherren, antecknades af predikanten för dagen och tillfölla hofförsamlingens fattiga.

Aldrig glömmmer jag en vacker sommar dag, då vid de öppnade fönstren utåt borggården prins Gustaf — hvilken alltid infann sig först för att rådgöra om psalmerna -- och jag stodo ensamma, förtroligt samspråkande, och prinsen föreslog att hans favoritpsalm n:r 452: "Jag går mot döden hvart jag går" den dagen skulle sjungas. Detta var hans sista söndag i Sverige, och han uttalade flera aningar, ehuru då till utseendet fullt frisk, att han aldrig skulle återkomma. Slutligen och för att slå bort de sorgsna tankarne ur hans

håg, uppkastade jag den skämtsamma frågan om de nedanför på borggården till stort antal samlade damerna: "Vet ert kunglig höghet, hvad dessa tärnor tänka nu, när de så ifrigt stå och se hit upp?" — "Hur skall jag kunna veta det?" — "Jo, de tänka: hvad den hofpredikanten är lycklig, som får stå så nära prins Gustaf och samtala med honom." — "Åh, tok!" svarade den enkle, anspråkslöse för alla så älsklige prinsen.

Äfven vid *konung Karl XV:s hof* var på denna tid predikanten befalld att kvarstanna efter gudstjänsten. Här var icke allenast de angenämaste middagar under samtal med den fromma furstinnan Lovisa, mest i allvarliga ämnen om skyddsföreningar och barnavård m. m., utan efter middagen bjöds på musik och schack om vintern samt om sommaren, vid de kongl. lustslotten Rosendal och Ulriksdal, på små utfärder till sjös och lands.

Så, i början af dessa älskliga kungliga personers sammanvaro, som sedan i sorgligare tider, efter prins Gustafs död och under prinsessans samt konung Oscars långvariga sjukdom, hvem kunde någonsin förgäta, då man på nära håll varit vittne därtill, den själsstarka drottning Josefina och den högsinte prins Oscar, som deltagande gick från den ena sjukbädden till den andra samt ofta meddelade sin tro, sin resignation i de mest intressanta samtal med själasörjaren!

Då jag lämnade min hofpredikantstjänst i Stockholm för att tillträda min nya själsörjarebefattning i Dalarne, begärdes af prinsen mitt fotografiporträtt. Det öfverlämnades med de vördnadsfullaste känslor och med detta enkla, på porträttets baksida skrifna rimmeri:

På husförhör bland dalamän,
 för gammal och för ung,
 en hofpräst lär detsamma än:
 att älska Gud, land och kung!

11. Sinnesförvillade.

Af dessa, bland alla sjuka kanhända de mest beklagansvärde, af hvilka jag besökt en mängd både inom och utom därhusen, vill jag här endast nämna fyra, dels emedan jag från ungdomen med dem varit i bekantskap, dels äfven emedan de hvar för sig framstå såsom bedröfliga offer för de fyra galenskapsorsakerna: kärlek, högfärd, dryckenskap och girighet.

Den förste, O. B., kärlekslustans representant, min barndoms lekkamrat, återsåg jag efter många år längst bort på Söder, inackorderad hos en stilla och god familj. Här träffade jag honom i ett litet rum, ensam, dyster, stum. Ej en enda min förrådde glädjen att återse den gamle kamraten — ej ett enda ord gaf han mig till svar på mina deltagande frågor. Han tillfrisknade sedan småningom.

Den andre, Jakob L., äfvenledes student, högfärdens och fåfångans galna offer, var äfven min lekkamrat från barnåren, och redan då yttrade sig hans galenskap i skryt och öfvermod. Detta högmodiga sinne sårades sedan under studenttiden, dels genom korgen af en ungmö, dels genom annons i tidningarne af hans morbror och förmyndare, att han icke svarade för hans skulder. Då bröt galenskapen ut, först i fasta, understundom ända till 40 dagar; han inbillade sig nämligen att vara profeten Elias, som skulle frälsa de nuvarande judarne och föra dem till det förlofvade landet, men de ville icke följa; — för det andra i vako och nakenhet. En gång kom han vandrande från Haparanda midt i vintern i frack, sommarbyxor och halmhatt till Stockholm och hälsade på mig. Där blef han en dag gripen af polisen, då han på själfva Norrbro afkastade fracken och det öfriga, samt vandrade fram, iklädd endast vänstra strumpan. Han insattes på Danviken, men utlöstes snart af sina förmögna släktingar samt sändes på ett skepp till Rio Janeiro och dog där af gula febern.

Den tredje — dryckenskapslastens galning — äfvenledes en student, min innerlige vän C. J. F., var kanske den mest beklagansvärde af dem alla. Han var särdeles rikt utrustad både på hufvudets och hjärtats vägnar och ville bli präst, men var alldeles förslappad till

Den fjärde, penninggirighetens galning, var en grosshandlare ännu i sina bästa år, gift och med en älsklig familj. Jag påkallades att gifva andeligt ljus och tröst åt en själ, helt och hållet sänkt i mammons afguder, och detta hade så hämnat sig, att han understundom ej kände sitt eget namn, eller, efter ordspråkets lydelse, visste att 2 och 2 gör 4. Rysligt var ofta hela nätterna igenom att höra honom prata om sina millioner, af hvilka han sade sig hafva samlat 2, men emedan barnen voro 4, ville han ovilkorligen ha 2 till, så att hvart och ett af dem, efter hans tanke, skulle bli lyckligt med sin million. I den stunden visste han, att 2 och 2 = 4. Jag frågade honom, huru lycklig han nu fann sig själf vara, sjuk till själ och kropp. I synnerhet Jesu ord i Matt. 16: 26 fick han ofta lära sig att efterstafva: "hvad hjälper det nu människan om hon förvärfvade hela världen och toge skada till sin själ?" Han tillfrisknade, började åter sina affärer, men när krisen 1857 kom, mistade han allt, cederade och dog i fattigdom.

12. Den tjugusjuåriga sjuksängen.

Grefvinnan O. A., född C., var en högt bepröfvad korsdragerska, som först efter tjugusju års ofta svåra plågor förlossades till ett bättre lif. Hennes sjukdom var kramp, af

hvilken hufvudet understundom neddrogs mot hennes knän, så att hon ej ens kunde se opp. Och dock var hon alltid tålig och prisade Gud, ja, äfven glad och skämtande midt under de djupa suckarne. Detta mod kom af hennes fulla, fasta, lika mångåriga tro.

Det hade icke alltid varit så. Hofdam i Gustaf III:s hof, omtalade hon, att hon vid ett tillfälle varit med på en lustbarhet i Humlegården, och midt under representationen hade den tanken öfverfallit hennes själ: "hvad! om nu yttersta domen komme — huru vore vi beredda?" Hon ser upp mot höjden och får se hela himmelen öppen med måne och stjärnor. Hon måste bortföras i vanmakt.

Sedan kom hon ifrån hofvet och blef allt allvarligare, särdeles då hon på slutet af 1700-talet fått L. C. Retzius till huspredikant. Denne lutade mycket åt den Herrnhutiska bekännelsen, hvarföre grefvinnans andeliga samtal ofta hade bismak däraf. Hennes ständiga omdöme om sig och andra var: "vår Herres uslingar". Hon var vid nyssnämnda tid gift och rik, men på ålderdomen, då jag gjorde hennes bekantskap, lefde hon ganska indraget i blott två små rum vid Trädgårdsgatan. Hennes middagsbord, dukadt vid sjuksängen och till hvilket jag ofta var inbjuden, skulle alltid hafva minst fyra rätter såsom i forna dagar, fastän ej mer än några få bitar af hvarje, hvilken anordning ofta gjorde hennes gamla

beskedliga sköterska rätt stora bekymmer. Hennes skriftefader nyss före mig hade varit hofpredikanten Lundgren i Jakob.

Här sannades professor Rogbergs ord: "vid sjuksängen äro vi alla lärjungar". Denna syssla var rätt besvärlig, alldeles lönlös, men lärorik. Icke nog med att hon fordrade vid hvarje kommunion, som skedde minst en gång hvarje månad, att det hållna skriftetalet skulle efteråt renskrifvet aflämnas, för att af henne ständigt läsas och betraktas till nästa nattvardsgång, utan understundom skedde äfvenså med predikningarne. Mest läste hon dock postillor af Retzius, Hylander och några danska andlige författare af samma milda, känsliga anda. Äfven en annan fordran hade hon på sin själsörjare, att han nämligen ofta, äfven mellan predikningar och kommunioner, skulle infinna sig till besök och religiösa samtal. Frågade man då, såsom vanligt, huru hennes tillstånd och plågor varit, svarade hon midt under de häftigaste krampanfall: "jo, Gud ske lof!" men strax därpå kunde man själf få den frågan, särdeles om bortovaron varit längre än fyra dagar: "jag trodde, världen tagit min vän?"

"Min vän" var på de förnämjas vis i forna dagar den vanligaste titeln.

Ändtligen, och under min tjänstetid i Jakob, fick hon stilla och lätt inslumra i döden, nära 90 år gammal. Aldrig glömmar jag den tålga, förnöjsamma, alltid bedjande gumman!

Jag har i själavård mycket lärt af henne.
Frid och tack vare hennes minne!

13. Ett plågoris.

Redan i Arboga kände jag Zaphira H., denna himmelska och poetiska varelse utan både himmel och poesi, hvilken sedan i Stockholm pinade och plågade mig så mycket genom sina pratande besök och sina långa poetiska epistlar — i en af dem kallade hon prästerna för "mänsklighetens dämoner", hvilket utan tvifvel skulle betyda, på grekernas vis, äfven goda änglar.

Borgaredotter i A. med den allra skralaste uppfostran, kom hon ungefär samtidigt med mig till hufvudstaden. Här började hon först förföljelsen mot mig med att tigga sig förlag till den fabrik, hon här ville anlägga, nämligen för bakandet af Arbogakringlor. Själf fattig, med knappt bröd för dagen, sökte jag att intressera Westmanlands och Dala gille för den behöfvande landsmanninnan, men inga kringlor fingo vi, såsom hon så rundt hade lofvat, utan hon söp själf upp förtjänsten. Äntligen fick hon tag uti en fattig änkling, en boktryckeri-konstförvandt vid namn Kihlström, och sökte hos mig som vice pastor lysning i Storkyrkoförsamlingen, dit de båda hörde. Herrskapet flyttade genast tillsammans

och satte sig ned långt bort på Ladugårdslandet. Det dröjde länge efter lysningen med bröllopet, hvarför jag just var i begrepp att tillkalla det värda paret, då herr Kihlström, gul och blå i ansiktet, kommer upp en dag på pastorsexpeditionen och ber mig komma till Ladugårdslandet för att förlika dem, "ty de lefde ej väl tillsammans". Jag infann mig samma dag och påyrkade naturligtvis, att de skulle snarare skiljas än fullborda äktenskapet med vigsel. Detta tycktes ock Kihlström, den enkle och alltför beskedlige karlen, mycket gärna vilja gå in uppå, men Zaphira, som framför allt annat nu ville tituleras fru, påyrkade strängeligen förbundets fullbordande. "Hvarför har då vigseln icke redan skett?" frågade jag. Hon svarade: "vi äro så fattiga, att vi icke hafva råd att hålla något bröllop". "Behöfs icke bröllop", återtog jag, "utan i afton kommer jag hit och har endast klockaren med mig såsom vittne, och nu farväl!"

Aftonen kom, jag infann mig. Men långt ifrån att inga bröllopgäster skulle få bjudas, var hela det lilla rummet fullt af sådana. Och som stolarna närmast väggarne voro få, så stodo de inbjudna den ena raden framför den andra. Präst och klockare fingo äfven stå. Bruden syntes icke till, men brudgummen gick af och an på golfvet och såg ledsen ut.

Ändtligen slogs dörren till köket upp och in trädde den grant utstyrda bruden, le-

dande vid handen en tolf års flicka, mannens dotter i föregående giftet. Denna ville hon i brudstol'n ställa midt emellan sig och mannen, förmodligen för att utmärka den innerliga, stjufmoderliga ömhet och kärlek, till hvilken hon nu äfven med barnet skulle vigas. Efter några vinkar och tillrättavisningar fick jag flickan ändtligen på andra sidan brudparet. Jag märkte ännu ingenting ovanligt hos själfva bruden, förrän under det lilla förmaningstalet om gudfruktigt och endräktigt lefverne, som jag fann mig befogad hålla efter vigseln, ställande de bevekande varningarna mest till henne; men hon, långt ifrån att taga något åt sig däraf, började tvärtom att vid hvarje menings slut och andehämtning ropa med hög röst: "hör du, Kihlström!" så att jag, under de kringståendes allt mera tilltagande fnysningar såg mig nödsakad att tvärt afbryta med de orden: "Gud välsigne er!"

Då jag nu efteråt på den vacklande gången såg, att det icke stod rätt till med bruden, aflägsnade jag mig hastigt.

Härefter förföll hon mer och mer. Den beskedlige Kihlström dog snart — sedan han äfven för stöld måst utlösa henne från Spinnhuset. Härefter blef hon läserska, och såsom sådan ytter värre till ord och fasoner. Hon gick omkring i köken och lät pigorna betala, antingen hon spådde eller höll bibelförklaring. Upptogs därpå vid Manilla och på Diakoniss-

anstalten. Sista gången jag hörde af henne, var en påsknatt, då jag i följd af ett bref, dateradt Provisoriska sjukhuset, hvaruti hon sade sig "ligga döende och hafva något högst angeläget att tala vid mig", måste uti slask och blåst begifva mig af till fots i mörkret långt upp på Söder. Jag kom omsider fram, träffade Zaphira och frågade, hvad hon ville? Svaret var: "låna mig en riksdaler!" Jag skänkte henne två, för att snart få gå hem igen.

Anmärkas bör, att alla dessa anstalter, där hon blifvit intagen, hade sina egna själasörjare.

14. "Se, jag går!"

En handlandes dotter i hufvudstaden måste intaga sjuksängen. Hon hade varit mitt nattvardsbarn, from och stilla, älskelig, omgifven af förmögna föräldrar och flere likasom hon själf högt bildade syskon. Hon förkylde sig vid hemresan från en supé och fick ryggmärgslidande. Jag besökte ofta hennes sjukläger och kommunicerade henne flera gånger om året, i början i hennes föräldrahem, men sedan de senaste åren, å Serafimerlasarettet, där hon vistades för bättre vårds skull. Här hade hon eget afskildt rum, en verklig nunnecell; och då både föräldrarne och syskonen hade

öfverenskommit att aldrig berätta henne några onda eller sorgliga nyheter, och då hon aldrig själf läste annat än andeliga tidningar och skrifter, hade hennes sinne slutligen genom flitigt umgänge med Gud, sig själf och sina kära, blifvit så rent, så friskt, att hon på slutet sannerligen föreföll mig såsom en himmelens innevånare mer än jordens. Aldrig glömmer jag den stund, då hon efter sista kommunionen hastigt reste sig upp från sin hvilstol och kom mig till mötes med de orden: "Se, jag går!" Hur tackade hon icke Gud med mig åt den lyckliga förändringen, då hon nu åter kunde gå! Näst Gud hade hon därför att tacka sin skicklige och nitiske läkare doktor K., med hvilken hon ock efter någon tid, sedan hon lämnat sjukhuset, blef gift och skänkte honom flere barn.

På bröllopet och vid skålen för deras tomtebolycka, sjöng jag:

Vänner! höjen festens glas
till att hjärtligt trycka
brud och brudgum. Carin, Clas!
skål för tomtelycka.
När oss staden blir för arg
och på verklig trefnad karg,
resa vi dit ut till Harg!
Där bon I och friden.

Se, det trefna, glada tjäll,
hur vid strand det skiner.

Kärleken där blickar säll
genom blomgardiner.
Där bor doktors. Hör, på skämt
skäller hunden. Katten jämt
slickar sig; han tror bestämdt,
att hvar dag är helgdag.

Doktor är ej hemma nu,
han är jämt upptagen;
men därinne syns hans fru,
frisk och glad som dagen.
Allting ler kring henne godt.
På sin Clas hon tänker blott,
och hon syr på något smått,
som nu smyges undan.

Ty från andra sidan bron
doktor nalkas redan,
och på trappan famnar hon
honom längesedan.
Månget prof, om än så svårt,
jollras nu af henne bort;
och från pannan innan kort
kyssas alla skrynklor.

Kors! så fullt med Stockholmsbor,
som här löpt i hamnen:
Far och systrar, bröder, mor!
Si, nu vidgas famnen,
uppå gästfri förstukvist,
att mottaga lika visst
svågrar, svägerskor och — sist
den, som gjorde visan.

15. Förförelsens offer.

En annan, finbildad och känslig Stockholmsflicka kan jag härvid icke underlåta att minnas, fast hon sjuknade på helt annat sätt och dog. Hon hade ock varit mitt nattvardsbarn. En söndagsmiddag, just som jag nyss hemkommit från kyrkan, kommer en djupt beslöjad dam upp på mitt rum. Hon vore, sade hon, förförd af sin fästman och förskjuten af sin fader, för hvilken hon nyss bekänt brottet. Jag följde henne hem till denne högfärdige, kallhjärtade penningman, nyss blifven andra gången änklings. Förföraren efterskickades; han kom, men fadern nekade till det påyrkade äktenskapet. Förgäfves voro det arma offrets alla tårar, förgäfves ock mina äfven de allvarligaste ord. Intet kunde beverka den hårde mannens hjärta. Flickan måste ur hemmet. Hon inackorderades långt bort vid Katarina kyrka. Därifrån fick jag, en ruskig afton, bud att jag skulle komma och döpa. Modern var förkrossad af sin synd, sin skam inför Gud och människor, och, förtärd af sorg, dog hon få dagar därefter. Många sådana exempel, om ej i alla omständigheter så upprörande som detta, skulle kunna anföras.

16. De båda Lotta Öberg.

En ung skaldinna med detta namn, fattig arbetaredotter, lefde ock vid denna tid i Stockholm, skyddsling åt Fredrika Bremer, kyrkoherden Rothlieb och flere mensklighetens och vitterhetens vänner. Hon gaf ut ett häfte mycket lofvande poesier, men dog aflung-sot innan kort.

En annan Lotta Öberg skall här beskrivas. Hon var komminister-dotter från Strengnäs stift, hade efter faderns död kommit till Stockholm, råkat i stor fattigdom. Oförvitlig i sitt lefverne, var hon dock bekajad med fåfånga och, såsom sedan bekant blef, af — girighet. Hon var en tiggerska af besvärligaste slag. Besökte ofta mig och min hustru, öfver hvilken hon beklagade sig för mig, att jag skulle vara gift med en sådan, när hon i köket ej alltid fick så mycket af kaffe, socker och dylikt, som hon uppräknade och fordrade. Jag sökte understödja henne på allt sätt med de donationer och pensioner, som då voro under min förvaltning. Ingenting hjälpte. Jag föreslog först och främst, att hon skulle skilja sig vid sin hund, då hon ju icke ens hade mat för dagen åt sig själf. Därpå svarade hon, att det arma kräket vore hennes enda vän på jorden, och lille Phille då visst skulle sörja sig till döds. Likaså ville jag bereda henne

eget rum och försörjning på Sabbatsberg till döddagar. Därpå svarade hon: "att hennes hederlige far skulle vända sig i grafven, om hans dotter sattes på fattighus."

Ändtligen, efter många besvärliga, genomlefda tiggårar, kallades jag till hennes dödsäng i ett litet rum vid Gråmunkegränd. Aldrig förgäter jag den stunden. När hon länge med rosslande röst ensam talt med mig, mindre om sin död och sin evighet, än om en hederlig begrafning, afsomnade hon. Men just som jag höll min hand under hennes hufvud och uttalade välsignelsen, fick jag känna något hårdt och kantigt under kudden. Jag tillkallade genast värdfolket i huset, och då upptäcktes, att hennes utmärglade lekamen hvilade på idel silfver — ett par stora, tunga silfverstakar, flera dussin skedar o. s. v. Släktingar, handlande på Söder, dem jag förut aldrig vetat af, infunno sig nu såsom hennes arfvingar efter döden och bjödo äfven mig på en ståtlig begrafning, hvilken jag dock icke hade lust att bevista!

17. Judar.

Med många medlemmar af detta egna, fordom så föraktade och förföljda folk kom jag under min mångåriga själavård i hufvudstaden ofta i beröring. Jag inbjöds och um-

gicks i deras hus — aktades för min fördomsfrihet och aktade många af dem högt tillbaka, såsom bildade och hyggliga världsmänniskor.

Endast tre besökte mig med den uttryckligt uttalade önskan att af mig få mottaga kristendom och dop; men med alla tre misslyckades mitt arbete. Den förste, en resande lärd rabbin, läste för mig Gamla testamentet på hebreiska, men innan vi hunno rätt in i det Nya, reste han tvärt sin väg, jag vet icke hvart. Den andre, med. d:r Soldin, tillkännagaf uppriktigt sin önskan att få blifva kristen, för att gifta sig med en kristen flicka. Jag utsträckte med honom läsningen och beredelsen till ett halft år eller därutöfver, men innan den tidens slut, gjorde han processen kort och rymde med sin fästmö öfver till vårt grannrike Danmark, för att där, utan dop, kunna låta viga sig! De blefvo ej lyckliga. Han väckte sedan en tid uppmärksamhet genom sina många tidningsartiklar om brödbakning och om liks förbränning; men jag tror, att den stackars hustrun, utan bröd, blef af honom moraliter bränd lefvande.

Den tredje juden, guld- och silfverfabrikören X. på Drottninggatan, kom äfven till mig och ville blifva kristen. Han var en fullkomlig rationalist, såsom de fleste bildade judar nu för tiden, hade en mycket flödande tunga, uttryckte sig äfven uti otaliga bref till mig skriftligen icke heller illa, men, lyckligt-

vis före dopet, fick jag en dag i tidningarna läsa berättadt, att han med sin unga fru hade rymt till Amerika, och i hans rikt försedda butik fanns för kreditorernas räkning endast — nysilfver.

18. M:ll Gi. och hennes moster.

Just för denna senares skull fick jag en dag besök af den förra. M:ll Gi. hade upptagit i sitt hus på dess ålderdom en moster, nu mer än åttioårig och ständigt sängliggande, f. d. kammarfru hos Carl XIII:s gemål, drottning Hedvig Elisabeth Charlotta. Från denna tid och detta hof hade denna kammarfru insupit lättsinnet och gäckeriet med allt heligt. Nu på den höga ålderdomen och vid dödens kännbara annalkande längtade hon efter sin forna barnatro, efter försoning med Gud och såsom underpant därpå, Herrens heliga nattvard. Men aldrig har jag funnit en länge föraktad nådatid så bestraffad. Vid mitt första besök hos henne, träffade jag den fina, sirliga gumman med ännu icke bortglömda hofmanér på sin säng, ifrigt läsande katekesen, 5:te hufvudstycket. Dessutom funnos äfven vid hennes sida psalmboken, Nya testamentet, en och annan mycket god postilla och flera andra andaktsböcker. Jag fann genast, att jag här i dubbel bemärkelse hade ett barn

för mig, och jag började att tala ur katekesen, särdeles om trosartiklarna, Fader vår och instiftelseorden till nattvarden. Förgäfves! Ehuru vid fullt förstånd, förstod hon intet; vid full känsla kände hon intet. Hon längtade oupphörligt, sade hon, efter nattvarden, hvilken hon på öfver 50 år icke begått — och när, särdeles efter nya flitiga besök och samtal i andliga ämnen, jag lofvade henne att meddela densamma, svarade hon: "Nej, icke nu, icke i dag. I morgon kanhända vill jag skicka eder bud." Men denna morgon kom aldrig. Hon dog plötsligen, innan man hann efterskicka mig. Guds ord säger i Ordspråksboken, 25: 14: "Den der mycket talar och håller intet är såsom ett moln och väder utan regn." Men det står äfven i Esaias 44: 22: "Jag utstryker dina missgärningar såsom ett moln."

Af helt annan anda var hennes fränka, m:ll Gi. Huru bådo och läste icke vi tillsammans vid denna sjuksäng! — och huru läste och bad icke hon mycket säkert äfven i min frånvaro! M:ll Gi. var en fint bildad, ja, högt bildad läserska — utan att vara sekterisk. Hon hade ärft ett förträffligt bibliotek af sin lärde, mycket utmärkte fader. Hon läste både gamla och lefvande språk obehindradt. Hon var varmt religiös, försummade aldrig någon gudstjänst, ej ens någon af Storkyrkans dagliga bönestunder. Hon var uppoffrande, kär-

leksrik och välgörande mot medmänniskor. Hon hade gjort, ogift som hon var, och lärd mer än vanliga fruntimmer, till sin lefnads sköna uppgift att upptaga fattiga, sediga och flitiga skolgossar. Hon understödde, födde och klädde dem med egna medel och ännu mer: hon var för dem mer än en moder, hon var på mellantiderna från skolan deras informator och förhörde dem deras grekiska och latinska läxor.

Hon förutsade sin dödsstund och uträknade på öret, att på samma gång som hennes lif skulle äfven hennes kapital vara slut. Dagen före hennes död fann jag henne af matt-
het neddignad vid utgången från Storkyrkan, sittande på de i mängd framförda rören till värmapparaten anbringande. Jag tog henne under armen och förde henne hem, då hon under vägen skämtsamt yttrade: "så skulle äfven jag få nytta af den så mycket efterläng-
tade värmapparaten." Följande middag kl. 12, då jag infann mig i hennes bostad på Köp-
mangatan för att efterhöra hennes tillstånd, utandades hon sin sista suck, sittande helt en-
sam i en länstol midt i rummet, just då jag inträdde. Frid öfver den älskligas minne!

19. Magnetismen.

Äfven med denna förunderliga, mystiska vetenskap var jag under min stockholmsvi-

stelse två gånger i beröring. Vid ena tillfället var magnetisören den på den tiden mycket bekante notarien Lindauer. Man inbillade sig, att han skulle kunna bota ett nervsjukt fruntimmer från Uppsala. M:ll T. var inackorderad i en till mig bekant familj, dit jag och min hustru inbjödos en afton, då patienten befann sig i clairvoyant tillstånd. Jag kan icke påminna mig, att magnetisören ens var närvarande, han skulle väcka henne först efter 24 timmar, men under denna tid, ehuru sofvande, talade hon, åt och drack, ordinerade läkemedel åt sig själf, promenerade kring i rummen o. s. v. Jag lämnades ensam med den sjuka; jag fattade hennes hand och kom således i magnetisk rapport med den klarseende. Hon sade mig mitt namn och ämbete, samt på mina frågor yppade hon några omständigheter ur mitt och min hustrus lif; men allt detta kunde hon ju hafva vetat förut, förberedd som hon utan tvifvel var på vår ankomst.

Det andra tillfället var på en inbjudning till en dylik seance hos den beryktade Bruce Bey. Jag infann mig, tillika med fem á sex likaledes inbjudna, en afton i hans boning. Två unga fröknar L. magnetiserades; men nu följde en syn både ynkelig och löjlig, då på hans knäppningar med fingrarna de arma flickorna hoppade såsom marionetter kring rummet. Jag aflägsnade mig.

20. Läseriet.

Till den fanatiska ytterlighet som i våra dagar hade denna religionssjukdom, hvilken till största delen kan sägas bestå i "andlig sinlighet" eller "sinlig andlighet", under min stockholmstid ännu icke hunnit. Den underhölls dock flitigt af Rosenius m. fl., som efter metodisten Scott hade öfvertagit dennes lämnade missionsverksamhet i Stockholm. Mästare voro de att uppskrämma syndare och väcka, men ledningen af de yrvakna fingo vanligen sedan de ordinarie själasörjarne med stort besvär öfvertaga.

Motsatsen till läseri fick jag ock ofta röna, t. ex. då i ett sällskap en förnäm dam en gång frågade hvilken bok hennes dotter skulle till nattvards-beredelsen läsa, jämte katekesen; då jag svarade: "Bibeln", utbrast hon: "Gud bevare mig, den har jag aldrig läst, och min dotter skall då aldrig läsa den!" Återsvaret blef å min sida: "det hörs nog, att frun aldrig läst Bibeln!"

Jag erinrar mig tre läserskor: en änkefru Lilj., en fränskild hustru Lj. och en ogift Greta H., för sin ofärdighet vanligen kallad "halta Greta", hvilka gjorde mig många bekymmer; men den första och sista tillika stor glädje.

Den första, änkefru Lilj., var ytterligt känslig och svärmisk och blef för dessa ytter-

ligheter till en tid öfvergifven af sina egna barn; men slutligen, sedan hon sansat sig, försonades hon med dem och upptogs i äldsta dotterns hus, där hon dog i frid. Hon uttalade muntligen och skriftligen, bittida och sent, på vers och prosa för mig sina andliga bekymmer. Hon försummade nästan aldrig någon kommunion, utan andeligen eller sakramenterligen var hon där närvarande. Hon läste aldrig någon bok annat än Bibeln, helst Gamla testamentet, men otaliga voro hennes frågor och de betänkligheter, som hennes oroliga själ därvid iråkade. Slutligen kom "Bibeln med förklaringar" från trycket, och hon fick där en god hjälpreda samt lugn, särdeles när löpandet på konventiklarne helt och hållet upphörde.

Den andra i ordningen, fru Lj., var och förblef en fullkomlig skrymterska. Hon hann till för alla både andeliga och lekamliga affärer. Genom någon sorts rekommendation hade hon varit kunglig garderob-vakterska i Norge, men blifvit därifrån för oärlighet aflägsnad. I Stockholm, där hon öfverlämnade sig åt alla möjliga andeliga galenskaper och bedrog en hel hop människor både inom och utom läsnarnes krets — öfverallt där hon med sitt heliga, inställsamma väsen förstått att innästla sig — försörjde hon sig slutligen med att hyra ut balkostymer åt mindre väl ansedda fruntimmer. Jag förbjöd henne slutligen mitt hus,

sedan alla allvarliga råd och förmaningar visat sig fruktlösa. Hon flyttade ock snart ifrån min församling.

Den tredje, "halta Greta", tålde slutligen hvarken läaserskor eller konventiklar mer. Hon höll sig på ålderdomen helt och hållet till kyrkan — sedan hon i ungdomen fört ett lättsinnigt lif och födt en oäkta son. Men hennes omvändelse var grundlig. Ehuru ytterligt fattig, mottog hon aldrig något offentligt understöd. Hon arbetade, bad och läste natt och dag och uppfostrade sin son till en nyttig samhällsmedlem. Mig besökte hon ofta för att samtala med mig i andeliga ämnen, och vid min afflyttning inlade hon i afskedskollekten en liten gammal, sliten guldring, som jag länge bar och städse skall förvara såsom säkert det dyrbaraste af alla mina minnen.

21. Koleran.

Vid denna förfärliga farsots första härjande i hufvudstaden, år 1834, vistades jag ännu vid akademien. Det var då som den store Wallin, nu såsom alltid i spetsen för sitt prästerskap, sammankallade detsamma en dag i konsistorium och uppmanade sina ämbetsbröder att indela sig i tjänstgöring till besökandet och begrafvandets af de oräkneliga

pestoffren; själf ville han börja med första dygnet. Det var äfven då som blott en enda ung präst, från Skeppsholmen, opponerade sig mot en sådan allmän indelning och tjänstgöring i främmande församlingar och på främmande kyrkogårdar; och si! han, just han, blef bland Stockholms präster den förste och den ende, som stupade för farsoten.

Åren 1853—58 rasade åter farsoten grymt, särdeles inom Storkyrkoförsamlingen, där jag då hade min verksamhet. Just som denna verksamhet var slut, då jag redan var på flyttning stadd och alla mina saker en september-afton nedförda till ångfartyget, ville jag ännu en gång besöka en kär, mångårig kamrat, angripen af sjukdomen. Jag inträdde i hans rum, och han dog just som jag tog honom i handen! Till afsked vid stranden följde mig min ende i Stockholm varande närmare släkting. Aftonen var blåsigt, jag varnade honom att på hemvägen till hustru och barn ej förkyla sig. Det första bref, jag i nya hemmet mottog, var om hans bortgång!

Bekymmersam var i sanning tjänstgöringen dessa år i den folkrika församlingen — särdeles därigenom att främlingar och sjöfarande oftast genast vid landsättningen angreps af pesten. Huru hemska, särdeles nattetid, dessa sjukbud! Och huru mycket, både i andlig och lekamlig väg, med testaments-uppgörelser, donationer och dylikt hade ej de dö-

ende att meddela; slutligen huru svårt, då de för den häftiga inflammationen endast hväsande kunde utbringa orden, att prästen således hela långa stunder måste böja sig ned och inandas den illa stinkande andedräkten. Men Herren bevarade mig. Med undantag af några tillfälliga illamåenden — en gång t. ex. under tjänstgöring i Slotskapellet, inför altaret — träffade mig inga svårare anfall, fast jag ofta stod på de allmänna sjuksalarne omgifven af 20 å 30 döende och sjuke. Aldrig har jag sett så häftiga plågor och krampanfall; till och med midt under det heliga sakramentets mottagande förmådde de kommunicerande icke att hålla sig stilla. En gång jordfästade jag ock, kl. 6 en höstmorgon, på Nya kyrkogården utanför Norrtull icke mindre än 37 lik i en och samma graf, däribland en ung nygift maka från landsorten samt ett spädt barn, tillhörande en utländsk grosshandlarefamilj, båda bittert sörjda.

Att sjukdomen var ytterst smittosam kan icke nekas. Att likväl en uppskrämd inbillning var värre än pesten, bevisar följande erfarenhet under min själasörjare-praktik. En tjänsteflicka från Ladugårdslandet, ung och rask, skulle vid förbigåendet till Munkbron en morgon hälsa på sina gamla föräldrar, som ägde sin bostad i Kolmätargränden. Vid inträdet i rummet finner hon modern sjuk. "Mor har koleran", sade fadern. Flickan nedfaller,

insjuknar genast och var innan aftonen död, men modern kom sig. Ett annat exempel! En gammal hederlig sidenfabrikör, i ett hus vid Österlånggatan, kände sig något obetydligt illamående en morgon, hvarföre han längre än vanligt stannade i sängen, äfven då hustrun, omgifven af en son och två fullvuxna döttrar, redan i salen utanföre sutto omkring frukostbordet. "Det säger jag er, barn", ropar nu fadern genom den öppna dörren, "att dör jag, så skall mamma sitta i orubbadt bo." Modern, förskräckt, sätter genast ifrån sig kaffekoppen, insjuknar och dör innan aftonen. Dagen därpå affider fadern, åter dagen därpå de två döttrarna, så att af detta med mig bekanta, fromma och älskliga hus var inom tre dagar ingen kvar mer än sonen, och han och jag följde de mycket sörjda till grafven.

Säkert är, att i hela detta kvarter af staden voro innevånarne ovanligt försiktiga och rädda under hela koleratiden; och jag minnes lifligt huru just samme man vid föregående besök i hans hem, stoppade mina fickor fulla med rökkulor, som äfven hos mig en afton borde afbrännas. Ack, mot döden hjälper ingen rökelse!

En enda händelse vill jag anföra härtill från denna bedröfliga tid, emedan den utföll både ömkligt och löjligt. Efter aftonsången en söndag under hösten år 1853, inträder till mig i sakristian, en min bekante, en ståtlig

Leksandskarl, minst 13 kvarter lång, med sin lika ståtliga brud, en rosig och duktig Leksandskulla, åtföljda af en hel mängd karlar och kullor, presenterande mig från hemförsamlingen en lysningsattest och begärde att få vigas. Efter vigseln gaf jag alla mina kära bröllopgäster en broderlig förmaning, att de, i anseende till den sjukliga tiden, skulle akta sig för allt öfverdåd i mat och dryck. Detta lofvade de med ord och handslag, och till yttermera visso sade de sig vilja "bjuda en polisbetjänt, som skulle hålla reda på dem vid brölloppet." Tre dagar därefter inträder bruden i mitt hem med gråtande tårar och ber mig komma och kommunicera hennes man, som fått koleran. Jag följde genast till dalkarls-kvarteret i Yxsmedsgränd. Hvilken syn! I ett lågt, mörkt och litet rum bodde hela dala-skaran tillsammans, och den ståtliga brudgummen var redan blå, således i yttersta stadiet. Men nej, hans starka dalkarls-natur räddade honom. Han kom sig, men febern hade angripit hjärnan, och en tid därefter, åter med gråtande tårar, berättade hustrun mig, att först hade mannen åkt upp all deras arbetsförtjänst, från Ladugårdslandet till Skanstull, från Solna till Danviken, såsom det står i Kapten Puff. Jag rådde dem att begifva sig hem. Detta råd följdes. Mannen gick sedan till Leksand och till Stockholm igen, men dit återkom han frisk.

22. Prästkandidater.

Själff prästson, fick jag af fem bröder och fem söner icke den glädjen att se någon präst, fastän flere af dem syntes hafva mycken kallelse därtill. Särdeles en af de förra hoppades jag mycket uppå, men omständigheterna tvingade honom in uppå handtverksbanan. Aldrig glömde han sin första kärlek, och då i staden A., där han var bokbindarelärling vid samma tid jag var pastorsadjunkt, han första gången såg min "prästkraige", grät han öfver honom.

Under min långa prästerliga tid har jag ofta varit i beröring med mycket lofvande prästkandidater. Till dem räknar jag i första rummet ynglingarne Ö., mamsell G:s skyddslingar och disciplar, sedermera utmärkta arbetare i kyrkans tjänst. En tredje var O., sedan kyrkoherde, till det yttre både i gestalt och stämma en lycklig imitator af den store Wallin, och både som landt- och stockholmspredikant med stort tillopp af åhörare. De stå som på "trampolin" — ty det är "*Ord i'n*"*, sade ordlekaren Fahlerantz. Men vid min första tjänstetid i Storkyrkan var han en fattig vaktmästareson därstädes; han tjänstgjorde ofta såsom kantor och uppsättare af numrorna och uppbar därför ett litet arvode af kyrkan.

* Läs, med hvardags-uttal: "*Ol i'n*."

Den fjärde och törhända märkligaste af dem alla var en from, rikt utrustad yngling V., af adlig börd, från Gotland. Han började sin bana i Stockholm såsom urmakaregesäll. Han hörde ofta mina predikoföredrag, och han besökte mig sedan i mitt hem, samtalande därom. Han lånade böcker i latin och grekiska och studerade flitigt nätterna igenom, då dagarne för utkomstens skull måste ägnas åt klockmakeriet. Han kom äfven så långt, att han omsider afreste till Upsala, tog en vacker studentexamen, blef inom otroligt kort tid präst, tjänstgjorde sedan några få år såsom pastorsadjunkt i Stockholm, men dog snart, utaf lungrot.

21. Polisen och domstolarne.

Äfven med dessa var jag under mina tjugu stockholmska själasörjare-år som oftast, ehuru aldrig för egen räkning och aldrig på obehagligt sätt, i beröring. Jag har den hugnesamma erfarenheten, att herrar domare på allt sätt gå själasörjarne vänligt och hjälpsamt tillmötes.

En gång hade en yngling af mina nattvardsbarn, släkt till den sedermera under Almqvist'ska saken så beryktade ryttmästaren v. S., i sitt hem bundit sin mor och en yngre broder samt plundrat sin fars pulpet på en

betydlig summa penningar, med hvilka han begaf sig till Danmark, men blef där gripen. Jag stod vid hans sida både i polisen och i fängelset och såg på senare stället ångrens tårar i ordets fulla bemärkelse strömma "neder till jorden". Han utstod sitt straff, men hans vidare öden äro mig obekanta. Han gaf sig till sjös och hördes ej mera af.

En annan gång var jag kallad till polisen för att konfronteras med en kvinna, som förfalskat sitt prästbetyg, nyss utfärdadt af mig och innehållande, att hon varit straffad för stöld. "Är detta betyg sådant, ni mottagit det?" frågade domaren. "Ja" — sade hon, och "nej!" — sade jag; belägenheten var ytterst pinsam. Jag anhöll då att få tala några ord vid människan i enrum; detta bifölls. Efter en kort stund, under hvilken jag mot dagsljuset visade henne, att betyget var på icke mindre än fyra ställen raderadt samt ändradt, inträdde vi åter, och kvinnan bekände.

Två gånger måste jag inställa mig inför rådhusrätten såsom konsistorii-ombud, den ena gången af hofkonsistorium därtill förordnad. En prästman Z., en högst egen man, nära 70 år gammal och ännu obefordrad, egde ett hus i Katarina-trakten. Där lefde han såsom gift, utan lön, och var stämd af en madam, sin hyresgäst, emedan han slagit henne i nacken med en nyckelknippa, då hon ej betalade hyran. Vi sammanträffade alla i domstolens för-

mak, och strax erbjöd jag mig där att gifva människan 10 rdr i förlikning, hellre än att två präster skulle stå och skyldra inför domarebordet. Hon mottog anbudet och återkallade stämningen. Andra och sista gången var ombudsskapet utfärdadt af stads-konsistorium. En präst på Ladugårdslandet var stämd af en grosshandlare, emedan han förfört dennes fru! Här kunde ingen förlikning träffas. Efter många förhör dömdes prästen saker och suspenderades därför en tid från sitt ämbete samt blef sedan medarbetare i en beryktad veckotidning.

22. Politiska minnen.

Året 1848 var, såsom bekant är, mycket bullersamt i hela Europa för sina reformsträfvan den, och så äfven i Stockholm. Vid Marsoroligheterna sköts det hvarje afton, lördagen, söndagen och måndagen, rundt om det hus i midten af staden, där jag då bodde. En man, f. d. inspektor, stupade på trappan snedt emot huset, och i min bostad gick en kula in i skafferiet, där den hade sånär dödat en för tillfället där innevarande mamsell, samt en annan genom fönstret i öfra våningen. En bodmamsell i Storkyrkobrinken, som skulle stänga sin bod, träffades och fick gå på träben hela sin öfriga lifstid; men en resande i huset midtemot räddades af en loppa (!!!) som bet hans

ben, hvarigenom han hastigt indrog hufvudet genom det öppnade fönstret just som kulan flög förbi.

Samma dag valdes jag i Storkyrkan till komminister. Kyrkorådsledamöterna ville med en enkel middag på Lilla sällskapet hälsa den nyvalde; men just som vi satt oss till bords, kom bud från polismästaren, att hvar och en skulle gå till sitt hem. Detta var för mig icke lätt. Å alla gator däromkring, Storkyrkobrinken, Vesterlånggatan och Svenska Prestgatan, hveno kulorna. Jag gick långa krokar genom Ajaxgränd och lopp lyckligen in i min port mellan två gevärssalvor.

Redan länge hade jag insett och önskat behovet af en representationsförändring: särdeles själavårdarne, såsom stånd, tycktes mig hafva vid riksdagen föga själavård att sköta. I prästeståndet sutto vid den tiden en Wingård, Heurlin, Hedrén, Thomander m. fl. Den yngste ledamoten, professor Genberg, blef helt oförmodadt kallad till ecklesiastikminister. Gubben Stenhammar uttryckte då sin harm, när vaktmästaren bar till honom Posttidningen med utnämningen, i de orden: "si så, vaktmästare, nu går ingen af oss säker". Det s. k. kungliga representationsförslaget framlades, och agitationen, särdeles utom stånden, för dess antagande börjades. Vid flere sammanträden å Lilla börssalen och hos de la Croix' voro dock meningarna om allmänna val, såsom

det kungliga förslaget ville, eller klassval, såsom åtskilliga ämbetsmän ville, mycket delade. Slutligen segrade bland Stockholms reformvänner det kungliga förslaget, och jag, jämte lagman Richter, Lars och Gustaf Hierta m. fl., valdes till bestyrelse för dess genomdrifvande. Längre fram under vintern samlades de ifrigaste reformvännerna i Örebro kring ett ännu liberalare förslag. Stockholms-bestyrelsen ombildades i följd däraf, och jag, såsom för mycket konungsk sinnad, afgick. Min hela vinst af att hafva velat förmedla och försona mellan de ytterligaste partimän var primo: att jag en dag blef uppkallad till min högste hofchef, riksmarskalken, och fick den frågan: "hvad jag ville?" svar: "det kungliga förslaget;" men detta var redan nu på högsta ort öfvergifvet; och secundo: att jag aldrig blef vald såsom ledamot i prästeståndet, ej en gång såsom komministrarnes representant i Stockholm, hvartill mig fattades en röst.

Jag sjöng då, liksom i aning om kommande kommunism och socialism:

Gud signe gamla Sverige! Ty vi finne här
 en ära, bättre än inkräktarens med svärdet:
 den bästa representationen är,
 den som åt fallen like återbär
 dess sanna värde — mänskovärdet.

Upp, bröder! räcken fritt och varmt hvar hand
 till denna nya strid för dyra fosterbygden.

Upp, binden odjuret, som ingen band,
att ej det härja må vårt sköna land
och ej uppsluka friheten och dygden!

Den Gud, som allting godt oss gör och ger,
Han gifve goda viljan ock sin rätta stämpel!
Vi äro medel vi, och intet mer;
men genom allas hjälp och kraft dock sker,
att idel sandkorn bilda sist ett tempel.

Det templet stått se'n våra fäders tid,
för fromhet, frihet, frid, ett hem i Norden.
Vårt trosförbund skall hålla vakt därvid
och skåda ännu efter stormars strid
hur kristendomen blott kan frälsa jorden.

23. Prästsällskapet.

Från början af året 1837 till slutet af år 1858 var jag af detta sällskap en mycket ifrig medlem. Tjugu högtidsdagar å rad den 31 oktober, Luthers minnesdag, stod jag där med rörda känslor och instämde i jubelhymnen. Flere gånger var jag å den dagen fest-talare, och i sällskapet många år sekreterare, samt slutligen dess vice ordförande. Bland öfriga medlemmar minnes jag från denna tid H. Almqvist, prästeståndets sekreterare, hofpredikanten Angeldorff, tidningen "Biets" hufvudredaktör, J. W. Beckman, psalmhistoriens författare, N. J. Ekdahl, kyrkohärde i Adolf Fredrik, P. A. Fröst, kyrkoherde i Jakob, J.

Lundbergsson, lärare i elementarskolan, G. H. Mellin, "Vinterblommornas" utgifvare, J. Rohtlieb, pastor i Tyska församlingen, m. fl.

Här framställdes af mig redan i början af år 1850 ett förslag till "öfverenskommelse, angående församlingsvården i hufvudstaden", hvilket antogs af Prästsällskapet samt öfverlämnades fastän utan påföljd till Stockholms stads-konsistorium.

Det mesta af mina förslag stannade endast på papperet, men föranledde utan tvifvel sedermera såväl prosten Forsells motion i prästeståndet som Rikets Ständers skrifvelse till K. M:t vid 1855 års riksdag "om själavården i hufvudstaden", i åtta punkter. Dessa punkter voro: 1. om visitationer. 2. löner genom konvention, utan sportler. 3. extra-ordinarier och församlings-fördelning i distrikter. 4. pastorernas befrielse från främmande göromål. 5. barnundervisning *efter* skolåldern. 6. husförhör. 7. öfriga förhör, samt 8. gudstjänsttidernas förändring.

I Prästsällskapet diskuterades ock 1852 ett mindre eldfängt ämne, nämligen "om bibelförklaringsars återinförande. När, hvar, af hvilka och huru sådana borde anställas". Dessa påbjödos sedan både i hufvudstaden och i landstiften.

Men det mest brännande af alla ämnen genomdrefs, efter samråd af liktänkande stockholmspräster, den 10 januari 1853 i prästsäll-

skapet, nämligen *Inbjudning till ett allmänt svenskt Prästsällskapsmöte i hufvudstaden*, Tisdagen den 14 och tvenne följande dagar under Juni månad nämnde år. Denna inbjudning var undertecknad af P. A. Fröst, E. J. Nordenson, Abr. Z. Pettersson, J. Rothlieb, C. E. Wenström, P. M. Elmblad, O. A. Askergren, C. H. Levin samt C. P. Freijdenfelt. Detta möte hölls ock i de la Croix' stora sal vid Brunkebergs torg. Thomander var ordförande, och till mötet infunno sig icke mindre än 168 ledamöter, bestående endast af präster och öfrige ecklesiastike ämbetsmän från alla delar af riket. Öfverläggningsämnen voro 36, däribland om separatismen och lekmanverksamheten, om kyrkans andaktsböcker, kyrkotukten, den offentliga kyrkopliktens afskaffande, bibelförklaringars införande, sabbatens helighållande, kyrkornas uppvärmande, domkapitlens omorganiserande samt slutligen äfven om reformerade stiftsmöten och allmänna kyrkomöten. Huru mycket af allt detta är icke sedan dess verkställt och ordnad!

Emellertid väckte detta möte mycken ond blod hos ärkebiskopen och öfriga biskopar, af hvilka ingen enda bevistade mötet. Denna ovilja gaf sig äfven luft i följande enskilda skrifvelse till mig från en af prelaterne: "Ämna herrarne i Stockholm ytterligare fortsätta de där prästmötena? Och hvad erkläckeligt skola de kunna åstadkomma? Dessa själftagna måls-

mausskap, hvad uttala de? Afven är oftast händelsen att detta målsmanskap faller i händerna (rättare på läpparne!) af pratmakare, opinionsjägare, ideologer, bildstormare m. fl., de där med sitt munväder vilja göra godt eller ondt väder, allt efter som de mena väl i all enfaldighet eller listigt i all skrymtaktighet”.

24. Schacksällskapet.

Schackspelet, detta det yppersta af alla spel, för den stränga uppmärksamhet och beräkning det kräfver, och särdeles emedan det aldrig där spelas om penningar, hade ända från barndomen mycket roat mig. Det är mera än lek, det är en ädel konst, det är en vetenskap, och den verkliga skickligheten däri är ett lifstidsstudium. Luther idkade det ofta och säger på ett ställe af sina skrifter, välbekant som han ända från födelsen var med grufvor och schakter: ”den som går i schack som i schakt, får väl gifva akt, att han icke blir schackmatt”. ”I ändamål att bereda en föreningspunkt för vänner af schackspelet samt befrämja ökad insikt och färdighet i detta spel, äfvensom att utbreda intresset därför”, öfverenskommo några stockholmare den 11 Augusti 1849 att bilda ett slutet sällskap under namn af ”Stockholms Schacksällskap”. Dessa voro: Joh. F. Elfving, lektor vid Stock-

holms gymnasium, J. A. Hasselström, Vetenskaps-akademiens bibliotekarie, H. E. Kindblad, protokollssekreterare, Mauritz Levertin, konsthandlare, Arnold S. Marcus, grosshandlare, E. A. Weber, grosshandlare, P. G. Berg, boktryckare, C. E. Wenström, hofpredikant, Adolf Regnér, protokolls-sekreterare, A. L. Lamm, grosshandlare, L. T. Sebell, kapten, och Carl P. Hellström, bergmästare. Ett ganska hederligt sällskap, såsom synes: 1 präst, 3 judar, 6 ämbetsmän. Där var således rikt tillfälle att komma i beröring med en hel mängd människor af olika klasser. Lokalen omväxlade, men för längsta tiden var den inom Storkyrkoförsamlingen, vanligen i grannskapet af något schweizeri. Kopiöst med tobak konsumerades under de djupsinniga funderingarna, men sällan mer än ett glas punsch på man, eller en kopp thé, på aftonen. Där höllos s. k. torneringar och täflingspris, då hela sällskapet delade sig i tvänne partier och insatserna voro frivilliga. De skickligaste voro utan tvifvel Elfving och Kindblad; de funno endast i den europeiskt ryktbare schackspelaren legations-sekreteraren, preussaren Heydebrandt von der Lasa, ett par år attacherad i Stockholm, sin öfverman -- han har utgifvit ett helt bibliotek om schackvetenskapen. Mycket framstående blefvo sedermera: kamreraren B. och sedermera grosshandlaren H—m. Märkvärdigt nog voro dessa mina lärjungar, icke

blott på schackbrädet; men båda kommo under några månaders konvalescens efter svåra sjukdomar i ynglingaåren genom självstudium till sådan öfverlägsenhet i den ädla konsten, att de lätteligen besegrade mig och de fleste.

Bland åtskilliga ledamöter af sällskapet från den tiden ihågkommer jag äfven den sedan så beryktade major Stjernsvärd, densamme som ihjelsköt sin egen favorithäst i krubban hellre än att fogden skulle utmäta honom. Denne, en öfversittare i allt, ville äfven vara det på schackfältet; men boktryckaren Berg, som inrättat en s. k. "strykklass" för alla nykomna, i det att de först måste öfvervinna honom för att besegra någon annan, slog majoren redan i första partiet, hvarefter denne aflägsnade sig och icke mer syntes i schackklubben. Aktören Dahlqvist var äfven en road schackspelare, likaså min kamrat komminister Kjellman-Göranson i Jakob, den kände författaren.

Schackklubben var öppen alla aftnar i veckan. Min tid tillät mig dock icke att vistas där så ofta jag skulle hafva velat.

Jag var emellertid med om att författa revisionsberättelserna, den för 1856 versifierad, och på baksidan af ett gammalt schackbräde, hvilket fordom tillhört orangeridirektören Happé vid Drottningholm och således var en relik från gustafvianska tiden, skrefs nedanstående lilla schackpoem:

När någon dig till strids vill mana,
 ställ upp i ordning din armé
 och låt den rycka fram på dess bestämde bana
 att fäkta för din *Kung*, så vidt som det kan ske;
 med mod och rådighet blir segern icke svår,
 då man en *Drottning* har, som går
 båd' härs och tvärs och rätt och snedt,
 och *Hästar* se'n som svänga vidt och bredt,
 och *Löpare*, som skutta rakt som snöre,
 och tvänne *Torn* att ställa sig bakföre,
 samt utom dess två hela kast med *Bönder*,
 af hvilka hvar för sig så säker där han står,
 att han förr låter slå sig helt och hållet sönder,
 än han ett steg tillbaka går.
 Gå därför på med *Schack* och *garde la Reine*,
 håll fienden i full haleine,
 tills han, i högsta trångmål satt,
 får lägga ned gevär och tillstå: *jag är matt!*

25 Skyddsföreningen.

På inbjudning af den ädle människovännen öfversten C. A. Forsell, med. d:r C. A. Wetterbergh (skriftställaren Onkel Adam), kammarherren Liljenstolpe m. fl. stiftades i juni månad 1847 denna förening, hvars ändamål var: 1:o att söka förekomma brott, 2:o förbättra fångar, och 3:o rädda de frigifne från återfall. Närmaste anledningen därtill var väl utan tvifvel konung Oscars då nyss utgifna bok "Om straff och straffanstalter." Konungen hade ofta talat med mig om den religiösa vården i de då nyss införda nya cellfängel-

serna, och dr Wetterbergh var förordnad att handhafva den mediciniska. Vi inbjödo till Mindre börssalen hela allmänheten till rådpågningar i dessa viktiga ämnen, och där infunno sig skraddaregesällerna Trädgård och Renhult, major Öhmann m. fl. och höllo ändlösa, till en del mycket republikanska och kommunistiska tal, i anledning af vår föreslagna första afdelning att "söka förekomma brott", hvarvid äfven kansliledamoten i fångvårdsstyrelsen R. Cederschiöld, som i ett långt skriftligt föredrag ville öfvertaga hela hufvudstadens fattigvård och skolvård, höll på att ointetgöra hela föreningen. De fleste af dessa talare ingingo sedan i första afdelningen, Lundbergsson, Rohtlieb, jag samt omkring 6 à 8 andra präster uti den andra, att "förbättra fångar", och i den tredje afdelningen, att "rädda de frigifna från återfall", blef justitierådet Schmidt en verksam ledamot samt korresponderade i detta afseende med dylika föreningar i hela Sverige, ja äfven utomlands. Justitiekansleren v. Koch blef ordförande för det hela. Föreningen bestod, år 1849 af 159 ledamöter, samt inkomsterna af 1,040 rdr 31 sk. rgs.

Den första afdelningen, att "förekomma brott", föranledde snart s. k. sparsamhetsanstalter, eller enskilda sparbanker i samtliga församlingar, samt fruntimmersföreningar i de flesta. Den i Jacob och Johannis, med 68 le-

damöter, stiftades 1847, och den i Storkyrkan, med 147 ledamöter, år 1849. Deras syftemål var att, "dels genom besök uti hemmen, dels på annat sätt göra sig bekant med de behöfvandes ställning, samt genom arbetstillfällen söka bidraga till förbättring af deras belägenhet." Dessa föreningars grundsatser voro: 1 "Den legislativa fattigvården framkallar nödvändigt stor förslappning i de fattiga klassernas hushållning och sparsamhet, då den förleder folk att lita på den allmänna försörjningen, i stället för att genom egen flit och omständsamhet hjälpa sig fram; ty den öppnar visserligen å ena sidan en hjälpkälla för dem, men den tillsluter å andra sidan en mycket ymnigare och naturligare, nämligen den kristliga brödrakärlekens. 2. Den upplöser släktskapsförhållandena. Den utplånar eller vanställer de starkaste dragen af den naturliga tillgifvenheten och leder den ström, som annars tillflödat den behöfvande från egna anförvandter, till den allt uppslukande själfviskhetens haf, då den behöfvande nu af sina egna hänvisas endast till statens hjälp. 3. Den därigenom födda och underhållna pauperismen gifver själfva välgörenheten en helt annan karakter och gestalt, då den förvandlar det, som skulle vara ett verk af kärlek, till ett föremål för lagliga anspråk; samt 4. En hvar måste besinna, att den nödstälde behöfver och den välvillige äger att gifva något långt bättre

än penningeallmosor, nämligen ett hjärta, som försätter sig i en människas läge, ett beredande, icke af arbetshus och fattighus, utan af kristliga hem för både arbete och sjukvård." Deras föredömen voro: Thomas Chalmers i Skotland, G. S. Liedke i Berlin och pastor Wichern samt fröken Amalia von Sieweking i Hamburg.

Såsom minnen af mina tvååriga besök i cellfängelset vill jag anföra: 1:o en man, i sina bästa år, kraftfull och stark, redan straffad för tredje resan stöld, och som, fastän slagen i järn, rymt från gemensamhetsfängelset; han frågade mig helt uppriktigt: "om jag ej vore rädd att så sitta och tala med honom i mörkret långt inpå aftnarne?" Jag svarade "nej", och han bad mig komma igen. En annan, en 70 års gubbe, svarade på min fråga, "om han inte kunde någon bön?" "Jo, en, som jag lärt mig af min mor." "Hvilken?" "Jo, Gud som hafver barnen kär!" Detta var hans enda kristendoms-kunskap under ett långt, syndfullt lif. En tredje, som, första dagen han inkom i cellen, skrattat, andra dagen svurit, tredje dagen vridit händerna och gråtit, rispade med en knappnål på permen af sin bibel följande högst märkliga ord: "Du olycklige, som skall efterträda mig i detta fasans rum, gör såsom jag; tag din tillflykt till Gud och denna bok; det är det enda, som kan hjälpa dig!"

Förutom sparkassorna och fruntimmers-

föreningarna i de flesta församlingarna, hade dessa människovänliga bemödanden — att "besöka brottslingar och rädda dem, som ville bättra sig" — en annan frukt för Storkyrkoförsamlingen, nämligen för den därstädes på den tiden allmänt härskande prostitutionen. Magister Lundbergsson och jag företogo oss nämligen vid denna tid att gå ur hus i hus på alla ställen, där s. k. allmänna fruntimmer funnos, för att samtala med de stackars varelserna och utdela särskildt tryckta skrifter om osedligheten och dess följder. Många kopplerskor, det är sådana, som för visst, vanligen oskäligt högt dagsarvode underhöllo dessa arma, blefvo hos polisen anmälda och de många gråtande och botfärdiga, ofta mot sin vilja lockade offren gäfvo sedan anledningen till stiftandet af Magdalenahemmet på Söder.

26. Olika sätt att möta sorgen.

En präst, som ofta måste stå vid dödssängar och likbårar, får äfven ofta pröfva sin förmåga såsom tröstare, men själfva Guds ord visar sig därvid ofta, i det första lidelsefulla utbrottet af sorg, alldeles fruktlöst och besvaras ofta med den hädelsen: "hvarför gjorde Gud mig detta?" De galnaste utbrott af sådan sorg träffade jag hos två högt bildade kvinnor, friherrinnan A. och grefvinnan S., samt

äfvén beklagligen hos två höglärde prästmän. De förra hade genom döden mistat hvardera ett spädt, ettårigt barn — och ehuru af Gud begäfvade med flere äldre, ville de, för den bortgångne älsklingens skull, alls icke mera se eller vårda sig om de andra! Prästerna åter hade förlorat sina hustrur — den ene skulle i sin galenskap hafva störtat sig efter den älskade i grafven, om han icke af oss, de närmaste, blifvit tillbakahållen; den andre stal sig om natten tillbaka att hvila på den älskades graf, och han gick efter någon tid så långt, att han ännu en gång lät uppgräfva den begrafna, för att få se de kära dragen. Men därefter bekände han, att han blef grymt straffad genom den vidriga föruttnelsen!

Helt annorlunda var förhållandet med två skräddare, under sådana hårda hemsökelse af sjukdom och död. Den ene, som trodde sig snart dö, skickade bud till mig och bad om vigsel med sin fästekvinna på sjuksängen. Hon var alldeles betagen af sorg. Efter läkarbetyg lystes alla tre gångerna på en söndag, och vigseln skedde på tisdagsaftonen. Brudgummen var då mycket svag, men from, själf väl beredd att gå hädan och, nöjd att nu få sina barn vårdade och försörjda, tog han ett rörande afsked af bruden och oss alla. Sjukdomen var vatten i lungsäcken. Professor Huss tappade honom, och mannen kom sig. Makarne lefde sedan länge, men olyckligt och

oenigt med hvarandra, så att de slutligen sökte skilsmässa i konsistorium. Den andre befann sig i stor fattigdom med sex barn, då jag begrof hans hustru. Jag besökte honom morgonen efter begrafningen, för att samtala om de många moderlösa barnen. "Åh, ingen nöd med mig", svarade han, "som har en så rik far!" — "Hvar finns han?" — "I himmelen!" blef den fromme mannens svar.

Samma förtröstande svar gaf äfven en gång en dalkarl, hvilken jag träffade vid utgången ur kyrkan. "Du ser så ledsen ut, hvad fattas?" — "'Erren 'ar satt ner mej!" — "På hvad sätt?" — "Min 'ustru är död från många barn!" — "Skall du icke vandra hem till barnen?" — "Få se till 'östen, om 'Erren vill; men jag sätter'n hintet före!"

27. Skolvård.

Folkskolorna i Stockholm voro ej så ordnade vid denna tid som de sedan blefvo. I Storkyrkoförsamlingen hade vi hufvudsakligen två skolor, med ungefär 300 barn i hvardera, båda efter lankastermetoden. I den ena af dem undervisade en högst originel lärare, magister F., en sjuttiårig man, som utgifvit flera på sin tid ganska goda undervisningsböcker och för sin skola uppfunnit ett högst originelt bestraffnings-system vid denna tid, då läraren ej

lämnade katedern, om ej för att utdela stryk. Det bestod däruti, att om ett barn i sin läse-cirkel icke sett på tabellen, utan på något annat, skulle det en stund stå med fingret på ögat, om det pratat, med fingret på munnen, om det lyssnat till kamraternas prat, med fingret på örat. Alla dessa bestraffningar tillsammans på båda ögonen, på båda öronen och därtill på munnen, kallades att "stå i svarta kammaren". Skolgången blef något jämnare, sedan ordningsnämnden inrättades, då ordningsmän för hvar kvarter gingo ur hus i hus för att anteckna hvilken skola barnen besökte.

Jag var själf ordningsman i många år och besökte flitigt kvarteren. Sådana besök mottogs på många ställen med missförstånd och ovilja. En gång kom jag till en statsrådinna, som högst illa upptog, att jag, enligt min plikt, efterfrågade och antecknade barnen. En gång kom jag äfven till en lackfabrikör, som hade två fullvuxna damer till döttrar, 16 och 19 år. Vid mitt besök fann jag den ena spelande guitarr, den andra sysselsatt med en roman. Jag frågade, om de voro admitterade. "Nej", svarades. Jag mottog dem då i nattvardsskolan, men där befanns sångerskan ej kunna läsa innantill. Hon hade aldrig bevistat någon skola!

Jag hade vid denna tid en ovanligt pigg son, Birger, död sedan vid sju års ålder. Genom honom lärde jag mera pedagogik, än af

andra barn och lärare tillsammans. När han uti bibliska historien, under sin sista skoltermin, ändtligen hann till Nya testamentets historia, frågade han, "hvarföre man icke lät barn börja med Nya testamentet och berättelserna om Jesus, såsom det förnämsta af allt, i stället för med de många historierna ur det gamla?" När han i katekesen fick sin första utanläxa, satt han en hel afton med första budet och dess förklaring, ehuru han var begåfvad med ett klart förstånd och ganska godt minne. Jag frågade honom då: "begriper du icke detta?" Han svarade "nej, icke ett tecken!" Jag gaf honom då ord för ord förklaring eller öfversättning på hvardagsspråket af hvad han läste, och han lärde sig läxan genast. Detta gaf anledning till att noga förklara stycket, innan det gafs till utanläxa. Under den husliga gudstjänsten, när någon hemmavarande föreläste hvarje söndag en predikan af Wallin eller Franzén och andra, klagade han öfver de tråkiga timmarne "på veckans bästa dag" och bad alltid, innan han själf kunde läsa, att ännu en gång få höra om igen dagens evangelium och epistel, "ty dem förstod han och de innefattade allt!" Detta gaf anledning till författandet af några predikningar för barn, en bok, som alltsedan blef hans förtjusning, och hvarefter han rättade alla sina ord och gärningar. Han hatade lögnen och allt ondt. Vid ett besök i Warnhems

kyrka, då han endast var sex år gammal, sommaren 1856, märkte han klockaren vara af starka drycker öfverlastad, hvarför gossen oförmodadt smög sig upp på predikstolen och höll därifrån ett så straffande nykterhetstal om huru ovärdigt det var, särdeles för en tjänare i Guds hus, att vara berusad, så att alla de många besökande på den vackra sommareftermiddagen, och särdeles den åldrige drinkaren själf, blefvo ytterligt förvånade. Gossen var född 1849 och har på Nya kyrkogården utanför Norrtull, där han hvilar, på sin graf äfven n:o 1849.

Skulle jag nu skrifva en katekes, så skulle den blott innehålla följande ord ur 1 Joh. 4: 16, "Gud är kärleken; den, som blifver i kärleken, han blifver i Gud och Gud i honom."

Sålunda då:

Första hufvudstycket: *Gud är kärleken.*

1:sta artikeln: i skapelsen och försynen.

2:dra artikeln: i återlösningen.

3:dje artikeln: i helgelsen.

Andra hufvudstycket: *den, som blifver i kärleken.*

1:sta budet genom att älska Gud med hjärta.

2:dra budet " " " ord,

3:dje budet " " " gärning,

4:de budet genom att älska sin nästa, sina närmaste.

5:te budet " " till nästans lif.

6:te budet " " dess oskuld.

7:de budet " " dess egendom.

8:de budet " " dess goda namn.

9:de budet genom att älska sig själf: afstå från all ond lust.

10:de budet genom att älska sig själf: afstå från all ond benägenhet.

Tredje hufvudstycket: *han blifver i Gud*, genom bönen.

Fjärde hufvudstycket: *och Gud i honom*: döpelsen.

Femte hufvudstycket: „ „ nattvar-
den.

Ingen kan säga, att icke denna enkla och korta katekes är "reulärig", såsom själfva Luthers, fastän 1:sta och 2:dra hufvudstyckena äro omflyttade, och detta med rätta.

28. Baptister och mormoner.

År 1857 började dessa irrlärare alltmer att intränga i Storkyrkoförsamlingen. Jag blef då af stadskonsistorium förordnad att söka "förekomma utbredandet af dylika villfarelser". I sanning, ett uppdrag både mödosamt och obehagligt, då jag nödgades vara närvarande och uppträda med vederläggningar på alla deras konventiklar. Jag kan icke säga att jag lyckades att få döpa mer än två å tre baptistbarn, hvilkas föräldrar därefter återvände från sina irrmeningar om dopet. Men den triumfen hade jag en gång på en baptist-sammankomst, att en dräng, hörande till min församling, efter konventikelns slut uppstod och utropade "vår präst har rätt!" Aterigen vid en mormonsammankomst, där tre danske "profeter", en efter annan, talat om Saltdalens

och månggiftets härlighet, återkallade jag en gammal mamsell från sitt beslut att resa till "de sista dagarnes helige" endast med de orden: "Mamsell är för gammal." Och hon stannade.

* * *

En är eder fader, och I ären alle bröder.

Matth. 23.

I, som kämpan under polen
i en evig vinters natt,
I, som brinnen under solen
utan moln på himlen satt!
I, som striden och arbeten
och ej kännen hjärtats frid,
hvar i dväljens, hur I heten,
land från land och tid från tid!

Lyssnen, mänskors myriader,
ifrån nord till glödhet söder:
En, blott en är eder fader,
och I ären alle bröder!

Dock, hur missförstå vi icke,
kristne, detta höga namn,
då vår broders blod vi dricke,
vilddjur uti mänskohamn,
då hvarann vi sönderrifve
genom hämnd och hat och hot,
då vi äflas så och kifve
för ett stoft blott vid vår fot?

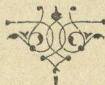
Därtör, jordens myriader,
öster, väster, nord och söder

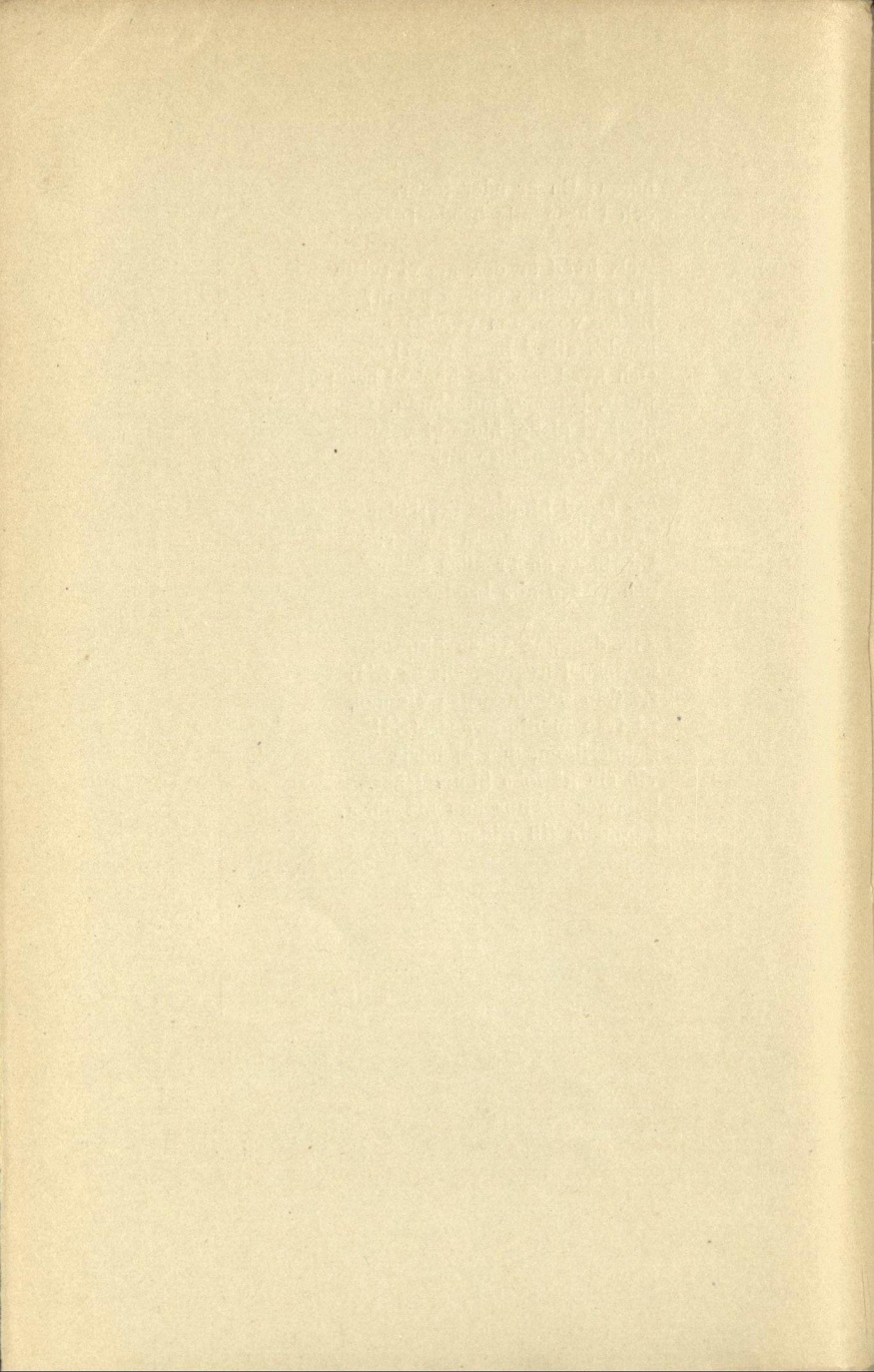
hören: En är eder fader,
och I ären alle bröder!

Ack, hvad är det, att vi tviste
än om denne faders namn?
Bättre vore, om vi visste
samlas alla i hans famn!
Och hvad gör det hur' vi hete:
judar, kristne, muselmän,
blott vi älske, blott vi vete,
att vi äro bröder än?

Ty bland himlens myriader
denna enda känsla glöder:
En, blott en är allas fader
och vi äro alle bröder.

Alla drömma vi en himmel,
mänskor! hvarest allt är frid:
fri från växlingarnes vimmel,
fri från meningarnes strid!
Sannerligen, den ej börja
vill sin kärleks himmel här,
kommer ej, hur han må sörja,
någonsin till friden där.

I alla boklådor i riket på Huldbergs Bokförlag:

”Vänd åter till solen.”

Tio föredrag af *Nils Beskow*.

Pris: 1 kr. 75 öre, inb. 2 kr. 50 öre.

De tio föredragen af Nils Beskow öfver religiösa ämnen äro utmärkta genom ett vinnande, älskligt skriftsätt, en ungdomlig friskhet, mycken kärleksfullhet samt äfven en viss poetisk lyftning. De vilja i en tid, då, såsom förf. säger, mången frestas att se lifvet i mörkt, erinra, att vi äro kallade till ljusets barn; de vilja lyfta sorgsna blickar mot den eviga solens ljus.

I ett af föredragen, ”Vänd åter till solen”, manar förf. människorna att ej för jordens alltid korta, ofta bedrägliga lycka förgäta andens värld; han manar ”ett dödssjukt släkte” att från famlandet i mörkret söka solen i själarnas rike, Kristus. Denna sol är lysande och lifgivande. Först hos Mästaren gifves frid. ”Här stillas den djupaste längtan i människobarm. Här vinnes det evigt varande goda, som allena består, när allt annat får sin graf i förgänglighetens svall.”

En annan betraktelse, som särskildt är egnad att skänka mod och tröst, heter ”Jesu namn”. Den innehåller nyårstankar och talar på ett bevekande, poesirikt sätt om de ännu oskrifna bladen i årets nyss uppvecklade bok; ”det går som en sakta hviskning genom de oskrifna bladen: besmitta oss icke! Glädje och sorg skola möta oss alla under detta år; säkert är, att sorg ej skall saknas. ”Men sök blott att bära sorgen rätt, så bär sorgen dig, ty själfva sorgen har sina vingar. I henne finnes en himmelsk kraft fördold, som drager hjärta och sinne upp till det eviga hemmet”. Mycket tilltalande är äfven föredraget ”Ja och nej”.

Det djupaste intrycket på anmälaren har det sköna föredraget ”Beder du?” gjort. Det är allt igenom gripande, vare sig att det manar människohögmodet till ödmjukhet och visar huru vi midt i vår inbillade storhet och våra djärfva upptäckter äro stoftgrand, eller att det, gent emot inkastet, att våra böner ej kunna inverka på världsstyrelsen, påminner att Gud i sina eviga alltomfattande världsplaner tagit med i beräkning vår hjälplöshet och i samma beräkning medtagit våra böner. Vi stå, när det gäller bön och bönhörelse, förvisso inför ett mysterium. Men äro vi ej omgifna af mysterier? Kunna vi förklara, hur kornet, som sås i jorden, kan växa till skörd, och företaga vi ej ändå årligen såningsarbetet på en förhoppning? Och Gud har själf befallt oss att bedja; så visst han är Gud har den befallningen djupa grunder.

Uttrycket medgifver ej att utförligt omnämna och genomgå de olika föredragen. Vi fästa dock uppmärksamheten på sådana själfulla hjärtliga stycken som "Kom och se", "Ljus öfver griften" och "Tröst emot döden". I det sistnämnda förekomma bland annat de sköna raderna: "Må vi, i stället för att önska våra bortfarna hit ned, låta oss af dem dragas uppåt!"

C. D. W. i "Vårt land".

Minnesord

till

Nattvardsbarn

af en nattvardslärare

(pastor Nils Beskow).

Pris: karton. band: 85 öre; inb. i klotb. 1: 35.

Arbetet innehåller tio föredrag för nattvardsungdom, uppställda på ungefär samma sätt som i "Vänd åter till solen": Växten i nåden! — Bergen, hvarifrån hjälp kommer. — I Kristi tjänst. — Behåll det du hafver! — Frälsarens plats. — Frid vare eder! — Till det heliga landet! — Pastorns Testamente. — Hvittare än snö. — Älskar du mig? Följ mig! Älskar du mig? Föd mina lam! —

Vid partirekvisition hos förläggaren, Huldbergs bokförlag, i och för utdelning till nattvardsungdom, erhålles stor rabatt!

Vidare har utkommit:

D:r Emil Frommels böcker:

Herrens Bön. Predikningar och tankar öfver Fader vår.

Pris: 2 kr., inb. 2 kr 75 öre.

En utmärkt konfirmationsgåfva!

"Hofpredikanten Frommel är redan tillräckligt känd för att hans arbete skall med glädje mottagas af dem, som ha behof af en verklig god läsning. Han var en af de mest hörda predikanterna i Berlin, en värtalare som få. I "Herrens bön" ha vi ett prof därpå. Hans arbete är i jämförelse med andra ett värdefullt tillägg till vår uppbyggelselitteratur. — Det utgöres af två delar, hvaraf den första innehåller predikningar, som hållits för

öfver tjugo år sedan, den andra af kortare utkast till predikningar från de sista åren af hans verksamhet." *S. P.*

"Herrens Bön", predikningar och tankar öfver bönen Fader vår, hållna för åtskilliga år sedan, utmärker sig för de egenskaper, som i allmänhet känneteckna Frommels arbeten. Det hvilat öfver dem en stämning af innerlighet och hjärtevärm, som verkar i hög grad fängslande. Till innehållet praktiska och tankedjupa, äro de till formen alltid fulländade, stundom poetiskt högstämda. Den värdefulla boken kan med allt skäl anbefallas åt vänner af sund och gedigen uppbyggelse. *St. Dagbl.*

Efter dagens möda. Berättelser. Med förf:s porträtt
I. *En konstnär ur folkets led.* II. *"O, Strassburg du undersköna stad."* III. *Från två århundraden.* Pris: 2 kr. 75 öre, inb. 3 kr. 50 öre.

En prästmans krönika. Berättelser. Med förf:s porträtt. I. *Från mina gossår.* II. *Ur familjekrönikan.* III. *Från flydda dagar.* Pris: 2 kr. 75 öre, inb. 3 kr. 75 öre.

"Till de förut utgifna och till svenska språket öfverflyttade skrifterna af Frommel sluter sig denna bok som en värdig länk i serien. Ett fromt sinnelag, paradt med vaken blick på lifvets hvardagsförhållanden, sund gudaktighet, förenad med en viss humor, människovänlighet förbunden med människokänedom, röja sig allestädes i denne prästmans "krönika", och tillika visar sig en släktkärlek, hvilken söker att med pietet tillvarataga goda traditioner och genom ätteleder bevara de verkligt goda familjeden.

Den första afdelningen kallas "Från mina gosseår". Författarens födelsestad var Karlsruhe; där har han som gosse hvarje morgon under läseåret vandrat till sin skola. Frommels fader var en grundligt bildad konstnär med ett mildt sinnelag; barnen kunde otvunget vända sig till honom med alla sina små angelägenheter, och han hade jämt tid öfver för dem, huru strängt upptagen han än var af sitt arbete. Modren var en praktisk kvinna, som förde strängt regemente öfver barnen och noga öfvervakade god ordning. Hemmet var ett konstnärshem; där gjordes musik och uppfördes kompositioner af Beethoven och Spor; där satte modren Schiller i de ungas händer; där syntes bland gästande vänner Rauch, Cornelius och Schwanthaler. På mycket lifligt och skämtsamt sätt har författaren beskrifvit en fotvandring, som han, i sällskap med jämnåriga kamrater, en gång fick företaga i Schwarzwalds nejder, och denna skildring

röjer, huru oförbleknadt friska barndomshågkomsterna ännu på äldre dagar stodo kvar i Frommels hurtiga, aldrig gudsnådliga, men starkt religiösa sinnelag.

I den andra afdelningen, "Ur familjekrönikan", möter oss bland andra gestalter bilder af Frommels morfar pastor Gambs, hvilken under första franska revolutionen varit fransk predikant och anstald vid svenska beskickningens kapell i Paris. Det heter, att sedan Sveriges sändebud hemkallats, ämbetsförvaltningen tillsvidare lämnades åt Gambs; denna uppgift får väl, enär det är bekant att Signeul tillsvidare bestred tjänsten, fattas så, att Gambs med denne delade åtskilliga af de yttre bestyren. På fängslande sätt berättar författaren, huru Gambs vid denna tid undan revolutionärernas efterspaningar räddade grefve Narbonne, hvilken sedermera därför lönade honom med fullkomlig likgiltighet.

Äfven bokens tredje afdelning "Från flydda dagar" är rik på roande berättelser ur den Frommelska släktens historia. Stilen är underhållande, utan att, såsom man påstått, röja franska inflytelser från den i Paris födda modren; uttryckssättet är alltid mycket kärntyskt och uppfattningen likaså.

Författarens stränga allvarliga lifsåskådning är såsom nämnts förenad med mycken blidhet, en blidhet som ej urartar till indifferens i fråga om åsikter och grundsatser, men i bedömandet af felande människor uppenbarar hela sin försynthet. Frommel har sett, att mycket, som icke är ogräs, blott ser så ut, och mycket ger intryck af att vara hvete, som dock sedan visar sig vara ogräs, och denna aldeles riktiga iakttagelse föranleder honom till mycken varsamhet i omdömen. Han har sett, att saktmodet är en makt, hvilken i längden ofta kan lyckas besegra list och öfverlägsen förslagenhet. En man, hvilken såsom Frommel, uppvuxit i ett konstnärshem, hade helt naturligt lärt sig att tidigt akta och värdera konst likasom att intressera sig för dugande konstnärer. Själff hade han från detta hem mottagit de bästa föredömen, något som dock ej gjorde honom blind för de faror, hvilka möta just de fantasibegåfvade och skönhetsälskande konstnärerna.

Skämtsamma små anekdoter om s. k. "adiaphora" förekomma emellanåt i Frommels arbete. När en tant förehöll sin brorson det skadliga i tobaksrökning och brorsonen genmålte, att farbrodern, som ständigt rökte, dock vore åttio år gammal, svarade tanten: "Dumheter, han skulle redan (!) varit nittio, om han inte rökte". Det bör härvid ihågkommas, att Frommel själf gärna rökte tobak.

Så utmärkes detta i grunden ganska allvarsamma arbete af godmodighet och ett älskvärdt lynne. Arbetets föregångare hafva blifvit välkomna och omtyckta i Sverige; samma mottagande skall antagligen i många hem komma äfven denna samling till del."

"Arbetet i sin helhet kan med allt skäl rekommenderas som en god, upplifvande och andligt stålsättande familjeläsning, på samma gång dess många roliga episoder och alltigenom glädtiga lynne gör det till en uppfriskande lektyr.

Öfversättningen är god, utstyrseln med hänsyn till tryck och papper gedigen, och boken prydes af ett fint och karakteristiskt porträtt af författaren."
St. D.

Ur Lifvet. Gammalt och nytt för friska och sjuka,
unga och gamla, för onda och goda dagar.

Berättelser af Emil Frommel.

Pris: 2 kr., inb. 2 kr. 75 öre.

"Detta är det tredje af Frommels arbeten, som på ett år öfversatts till vårt språk. De föregående ha blifvit väl mottagna och helt säkert skola dessa berättelser röna samma välvilja. Ty förf. är en mästare att skildra. Sina ämnen hämtar han här företrädesvis från krigets tider. Naturligt nog, då han själf var garnisonspräst och såsom sådan varit med i tysk-franska kriget 1870. Han omtalar därvid ganska många roande episoder. Dock är hans heliga allvar kryddan på allt hvad han skrifver. Hans framställning är så åskådlig och fängslande, hans känsla så ren och sann, att icke mången torde kunna genomläsa hans bok med torra ögon. Den värmer hjärtat.

Sk. P.

"En allvarlig och intressant bok, med både godt och djupt innehåll. Särskildt rekommendera vi de små medaljongerna från fransk-tyska kriget."

Nya Verml. tidn.

"Dessa berättelser äro alla fängslande och lärerika. Särskildt intresseväckande synes oss serien "Några presterliga erfarenheter från kriget 1870-71". Boken kan med allt skäl anbefallas såsom en verkligt god julgåfva, ej minst åt mogna ungdom.

St. Dagbl.

Från vår och höst.

En själasörjares minnen. Berättelse af *Emil Frommel.*

Pris: 2 kr. 25 öre, inb. 3 kr.

"Man läser arbetet med tillfredsställelse. Skildringen är rik på stora och sköna drag. — Mycket skulle kunna vara att meddela ur detta älskliga arbete, men det må vara nog att fästa allmänhetens uppmärksamhet på "Vår och höst".

(C. D. W. i "Vårt land").

Skiftande Blad. Berrättelser af *Emil Frommel*.
Med teckningar. Pris 2 kr., inb. 2 kr. 75 öre.

Skogsblommor. Berättelser af *Emil Frommel*. Med
tre teckningar. Pris 1: 75, inb. 2 kr. 50 öre.

Profetiorna om babylon och vilddjuret

i uppenbarelsesboken, syndens människa, Antikrist, Det
mystiska talet 666, domen öfver det stora vilddjuret och
skökan samt tiderna för dess fullbordan, förklarade enligt
historiens och skriftens utsagor af

D:r H. Grattan Guinness,

Präst i engelska statskyrkan, Föreståndare för missionsläroverket i Harley
House, Bow, London, medlem af Kongl. geografiska samfundet m. m.

Öfversättning från engelskan.

Pris 60 öre.

Den nya tiden! Profetiorna om ändens tid, hednin-
garnes och judarnes tider, återställelsen af Juda rike, Kristi
tillkommelse och det Tusenåriga riket. Historiska och pro-
fetiska studier af D:r **H. Grattan Guinness**, Präst i engelska
statskyrkan, m. m. Andra upplagan. Pris 1 kr. 25 öre.

Prästen, kvinnan och bikten,

af *Charles Chiniquy*.

Öfversättning från engelskan. Andra upplagan.

Pris 1 krona.

Pastor Chiniquys bok om prästen, kvinnan och bikten har,
som naturligt är, väckt ett oerhördt uppseende. Den svenska
öfversättning här föreligger, är från ett exemplar ur det 135:te
tusendet, men af senare uppgifter finner man att det 500,000
exemplaret redan uppnått.

8.0